

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**KURUM BAKIMINDAKİ ÇOCUKLARA İLİŞKİN SİSTEMİN
SOSYAL REFAH ÇALIŞANLARI GÖZÜYLE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Dilara Melek SARIALTIN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

KURUM BAKIMINDAKİ ÇOCUKLARA İLİŞKİN SİSTEMİN SOSYAL REFAH
ÇALIŞANLARI GÖZÜYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Dilara Melek SARIALTIN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

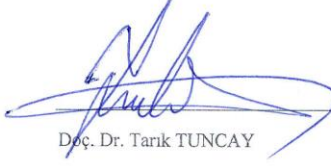
Dilara Melek SARIALTIN tarafından hazırlanan "Kurum Bakımındaki Çocuklara İlişkin Sistemin Sosyal Refah Çalışanları Gözüyle Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma, 05.05.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Emrah AKBAŞ (Başkan)

Doç. Dr. Sema BUZ (Danışman)

Doç. Dr. Tarık TUNCAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Sibel BOZBEYOĞLU

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

05.05.2017

Dilara Melek SARIALTIN

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

✓ **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

o **Tezimin/Raporumun tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o **Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

o **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

05. / 05. / 2017

(İmza)

Dilara Melek SARIALTIN

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitssel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu. Doç. Dr. Sema BUZ danışmanlığında tarafımdan retilildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

(imza)

Dilara Melek SARIALTIN

TEŞEKKÜR

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Bitirme Tezi olarak 2014-2017 yılları arasında hazırlanmıştır.

Araştırma süresi boyunca beni yönlendiren, bilgi birikimini ve desteğini benden esirgemeyen, yoğun temposuna rağmen bana sürekli zaman ayıran, sadece araştırma kapsamında değil, hayata dair tecrübelerini de benimle paylaşan danışmanım ve akıl hocam Sayın Doç. Dr. Sema BUZ'a kalpten teşekkür ediyorum.

Çok zor bir alanda çalışmasına ve ağır iş yüküne rağmen zaman ayırarak araştırmama katkıda bulunan çalışma arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Her zaman benim için en iyiyi isteyen, hayatta başarılı olmam için bildiği her şeyi bana öğreten anneme, akademik çalışmalarım boyunca desteklerini her zaman arkamda hissettiğim aileme çok teşekkür ediyorum.

Son olarak; hayatın bütün yükünü omuz omuza paylaştığım, güzel günleri ve sevinçleri her zaman birlikte karşılamayı umduğum biricik eşim Arif SARIALTIN'a teşekkür ediyorum.

Nisan, 2017

Dilara Melek SARIALTIN

*Bu tez, yolumun kesiştiği korunma ihtiyacı içinde olan tüm çocuklara
adanmıştır.*

ÖZET

Sarıaltın, Dilara Melek. Kurum Bakımındaki Çocuklara İlişkin Sistemin Sosyal Refah Çalışanları Gözüyle Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.

Korunma ihtiyacı içindeki çocuk, çeşitli sebeplerle ailesi yanında bakımı sürdürülemeyen fiziksel, cinsel veya duygusal istismara uğramış, ihmal edilmiş ve yoksulluk sebebi ile korunma altına alınmış çocuktur. Bu çocukları koruma altına almaktaki amaç; psiko-sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyen yaşantılarından uzaklaşmalarını sağlamak ve topluma yararlı, ruh sağlığı yerinde bireyler yetiştirmektir. Ancak zaman zaman koruma altındaki çocukların koruma altına alındıktan sonra da çeşitli sorunlar yaşayabildikleri bilinmektedir. Bu sorunların çözümünde koruma altındaki çocukların yanında olan, bilimsel bilgi ve tecrübeleri ile çocukların sorunlarını aşmalarına destek olan kişiler ise sosyal refah çalışanlarıdır. Ne var ki, sosyal refah çalışanlarının da süreç içerisinde çeşitli sorunlarla karşılaşabildikleri bilinen bir gerçektir.

Bu çalışmanın amacı da; koruma altındaki çocukların kurum bakımında iken yaşadıkları sorunların ve çocuk koruma politikalarındaki aksaklıkların sosyal refah çalışanlarının gözüyle değerlendirilmesidir.

Nitel yöntemle yapılan araştırmanın öznelerini, 10 Şubat-28 Şubat 2017 tarihleri arasında Ankara ilinde görev yapmakta olan 15 sosyal refah çalışanı oluşturmaktadır. Araştırmada, sosyal refah çalışanlarının alandaki deneyimlerini belirlemeye yönelik araştırmacı tarafından geliştirilen derinlemesine görüşme formu kullanılmıştır.

Veriler analiz edildiğinde sosyal refah çalışanlarının çocuklarla yaptıkları mesleki çalışmalar sırasında işbirliği, destek alma, yasa, yönetmelik ve tedbir kararlarının alınması ve uygulanması, eğitim ve nakiller gibi farklı konularda sorun yaşadıkları saptanmıştır.

Çalışma, koruma altındaki çocuklarla çalışan ulusal, uluslararası, gönüllü kişi, kurum ve kuruluşlara sorunların çözümüne yönelik çeşitli sosyal hizmet uygulama önerileri ile son bulmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Korunma Altındaki Çocuk, Çocuk Koruma Sistemi, Sosyal Refah Çalışanı, Sosyal Çalışma Görevlisi, Çocuk Koruma Politikaları

ABSTRACT

Sarıaltın, Dilara Melek. Kurum Bakımındaki Çocuklara İlişkin Sistemin Sosyal Refah Çalışanları Gözüyle Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.

The child in need of protection is a neglected child who has been subjected to physical, sexual or emotional abuse that is not maintained by his family for various reasons. The aim of protecting these children is; to get away from their experiences that adversely affect their psycho-social development, and to raise the beneficial, mental health-conscious individuals. However, from time to time it is known that protected children can experience various problems after being protected. Social welfare workers are those who are in favor of protected children in solving these problems, and who support their scientific knowledge and experiences and overcome their problems. However, it is a fact that social welfare workers can also face various problems in the process.

The purpose of this study is; the problem that the underprivileged children face when they are in institutional care and the disruptions in child protection policies are to be considered by the social welfare workers.

The subjects of the research conducted by the qualitative method constitute 15 social welfare workers who are working in the province of Ankara between 10 February and 28 February 2017. In the research, an in-depth interview form developed by the researcher was used to determine the experiences of the social welfare workers.

When the data are analyzed, it is determined that social welfare workers have problems in different issues such as cooperation, support, enforcement and enforcement of laws, regulations and injunctions, education and transfers during their professional work with children.

The study concludes with various social service application proposals aimed at solving problems for national, international, voluntary persons, institutions and organizations working with protected children.

Keywords

Protected Child , Child Protection System , Social Welfare Worker, Social Worker, Child Protection Policies

İçindekiler

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ADAMA.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	ix
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. ÇOCUK REFAH ALANI.....	1
1.2. TARİHSEL AÇIDAN ÇOCUKLUK	6
1.2.1. TÜRKİYE'DE ÇOCUK KORUMA POLİTİKALARININ TARİHÇESİ.....	7
1.3. KORUNMAYA GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUK.....	13
1.3.1. KORUNMA İHTİYACININ BİLDİRİLMESİ.....	17
1.4. DÜNYA'DA ÇOCUK KORUMA SİSTEMLERİ	17
1.5. GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNDE ÇOCUK KORUMA POLİTİKALARININ YASAL ZEMİNİ	22
1.5.1. 1982 ANAYASASI'NDA ÇOCUĞUN KORUNMASI	22
1.5.2. MEDENİ KANUN'DA ÇOCUĞUN KORUNMASI	23
1.5.3. CEZA KANUNU'NDA ÇOCUĞUN KORUNMASI	24
1.6. TÜRKİYE'DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMLERİ	26
1.6.1. TEDBİRLER	28
1.6.1.1. Danışmanlık Tedbiri.....	28
1.6.1.2. Eğitim Tedbiri	28
1.6.1.3. Sağlık Tedbiri.....	29
1.6.1.4. Barınma Tedbiri	29
1.6.1.5. Bakım Tedbiri	29
1.6.1.6. Acil Koruma Kararı	29
1.6.2. KORUMA ALTINA ALMA	30
1.6.3. EVLAT EDİNDİRME.....	30
1.6.4. KORUYUCU AİLE UYGULAMASI.....	31

1.6.5. SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMET MODELİ, AİLEYE DÖNÜŞ VE AİLE YANINDA DESTEK PROJESİ.....	32
1.7. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	34
1.8. ARAŞTIRMANIN AMACI	35
1.9. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	36
1.10. ARAŞTIRMADA GEÇEN TANIMLAR	36
1.11. ETİK HASSASİYETLER	37
BÖLÜM II	38
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	38
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	38
2.2. ÇALIŞMA EVRENİ	38
2.3. VERİLER VE TOPLANMASI	39
2.4. VERİLERİN ANALİZİ	40
BÖLÜM III	42
ANALİZ.....	42
3.1. SOSYAL REFAH ÇALIŞANLARINI TANITAN BULGULAR	42
3.2. SOSYAL REFAH ÇALIŞANLARININ UYGULAMADA DENEYİMLEDİĞİ SORUNLARA İLİŞKİN BULGULAR.....	43
3.3. SOSYAL REFAH ÇALIŞANLARININ GÖZÜNDEN KORUMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN YAŞADIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN BULGULAR.....	55
BÖLÜM IV	65
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	78
EK 1: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	78
EK 2: DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU.....	79
EK 3: ORJİNALLİK RAPORU	84
EK 4: ETİK KURUL RAPORU	85

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çocukluk, insan gelişiminin ilk basamağı olmakla birlikte gelişimin en önemli evrelerinden biridir. Bu dönemde insanların çevre ve doğaya, insan ilişkilerine ve ahlak kurallarına ilişkin temel psiko-sosyal ve bilişsel şemaları şekillenir. Sağlıklı bir çocuk yetiştirebilmek için ailenin, sosyal çevrenin, toplumun ve eğitim kurumlarının birlikte çalışması gerekir. Yanlış inanışlar, uygun olmayan söz ve davranışların dikte edimi çocuklarda derin hasarlara yol açabilir. Bu nedenle insanoğlunun sağlıklı çocuk yetiştirebilmek için uygun davranış kalıpları ve bakış açıları geliştirmesi gerekmektedir. Ancak bu gelişmeler insanlık tarihi göz önüne alındığında oldukça yenidir. Tarihteki çocukluk kavramı ve çocuğa bakış açısının incelenmesinden önce çocuk refahından bahsetmenin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Çocuk refahı ile ilgili çalışmaların incelendiği bu araştırmada ise, kurum bakımında kalan çocuklara ilişkin yürütülen sistemin, kurumlarda çalışan meslek elemanları tarafından değerlendirilmesi, böylelikle çocuklara verilen hizmetin kalitesini arttırmaya katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Ankara'daki çeşitli çocuk refahı alanında çalışma yapan kurum ve kuruluşlarda görev yapan, çocuklara hizmet vermiş veya hizmet vermekte olan meslek elemanlarıyla nitel bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmanın planında, öncelikle çocuk refahı alanında kuramsal bilgilere yer vermek, izleyen bölümde ise meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulguların paylaşılması yer almaktadır.

1.1. ÇOCUK REFAH ALANI

Çocuk refahı, çok boyutlu bir kavram olup; sadece maddi gelirle değil sağlık, eğitim, çocuğun katılım hakkı, toplumsal kaynaklardan adaletli yararlanma gibi pek çok olguyu bünyesinde barındırır.

Çocuk koruma sisteminin gerektiği şekilde yürütülebilmesi için çocuk refahının iyi kavranmış olması gerekir. Çocuk refahının hem sosyal politikalara hem de toplumun ortak bilincine yerleşmesi temel hedef olmalıdır. Çocuğun hem fiziksel hem de psiko-sosyal bilişsel alanlarda sağlıklı yetiştiği toplumlar geleceğine yatırım yapmış toplumlardır.

Bir diğer önemli nokta da çocuk koruma sisteminin temel hedefidir. Zaman zaman temel hedefin çocuğu korumaktan çok aileyi korumaya yöneldiği görülebilmektedir. Burada alanda çalışan meslek elemanlarının önemi ortaya çıkmaktadır. Gözlem gücü ve analiz yeteneği güçlü olan meslek elemanları; hangi durumda ailenin, hangi durumda çocuğun korunması gerektiğini iyi tespit edebilmelidir. Aksi takdirde çocuğun ihmal veya istismara maruz kalması veya kalmaya devam etmesi gibi istenmeyen sonuçlar elde edilebilir.

Çocuk refahı bileşenleri gelir, sağlık, eğitim ve katılım olarak dört ana başlık altında değerlendirilebilir.

Gelir: Çocuk refahının ekonomik boyutunu oluşturur. Çocuğun eğitim, sağlık, sosyo-kültürel vb ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük etki sahibidir. Ne yazık ki gelir dağılımının eşit olmaması ile birlikte toplumsal kaynaklardan eşit yararlanılamadığı durumlarda çocuk yoksulluğu görülebilir. Çocuk yoksulluğu her zaman yetişkin yoksulluğu ile aynı oranda artış göstermez kimi zaman daha çok olabilir. Örneğin çocuğun gelişim çağında doğru bakım ve uyarım alamaması durumunda gelişimsel gerilikler yaşanabilmektedir. Doğru bakım ve uyarımın alınabilmesi ise ekonomik imkânla ve eğitim düzeyiyle doğru orantılıdır. UNICEF tarafından 2013 yılında yayınlanan Çocuk Refahı Raporu'na göre Türkiye; gelir, sağlık ve eğitim alanlarında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyesi diğer ülkelerden geridedir. Çalışmak zorunda olan çocukların sayısı azımsanacak ölçüde değildir ve çocukların çalışmak zorunda olması da çocuk refahını olumsuz etkileyen etmenlerden bir tanesidir. Bunun yanı sıra hane içinde kişi başına düşen harcamanın oranı da çocuk refahını etkileyen ekonomik verilerden bir diğeridir.

Sağlık: Sağlık alanı değerlendirildiğinde; erken doğumlar, çocuk ölümleri, fiziksel aktivitelere katılım azlığı, spor kültürünün bulunmayışı vb kavramlar göze çarpacaktır (Çocuk Refahı Raporu, 2013).

Gebelik sırasında ve doğum sonrasında iyi beslenemeyen, sağlık takiplerini düzenli yaptıramayan annelerin çocuklarında erken doğumlar, çocuk ölümleri veya gelişim gerilikleri gözlenebildiği bilinmektedir. Yaşam koşullarının zorluğu, maddi imkânların yetersizliği veya bilinçsizlik anneyi ve aileyi kimi zaman çocuğa gereken özeni göstermekten alıkoymaktadır. Bu da kimi zaman çocuğun yaşıtılarından geride kalmasına, çeşitli sağlık sorunları yaşamasına neden olabilmektedir. Ülkemizde bu konuda yapılan takipler geçmiş yıllara göre artmakla birlikte hala çocuk ölümleri veya gelişimsel geriliğe bağlı engellilik görülebilmektedir.

Ülkemizde yaygın ve disiplinli bir spor kültürünün bulunmayışı ailede, okulda ve toplumda spor aktivitelerine olan desteği önemli ölçüde azaltmaktadır. Bu tür etkinliklerin genellikle kurslar kapsamında gerçekleştirilmesi, bu kursların ücretli olması, okullarda ücretsiz olarak gerçekleştirilen spor faaliyetlerinin yeterince nitelikli ve çeşitli olmaması, spora ilişkin fiziksel mekânların kısıtlı ve imkânlarının yetersiz olması katılımı azaltan diğer etmenlerdendir. Bu katılım, özel ihtiyaç sahibi engelli çocuklar göz önüne alındığında daha da azalmaktadır. Spor disiplinin çocuğun fiziksel gelişiminin yanı sıra bir takıma ait olma, sosyalleşmeyi sağlama, özgüveni arttırma, bilişsel gelişimi destekleme vb pek çok olumlu katkısı bulunmaktadır.

Eğitim: Çocuk refahı alanında eğitim ele alındığında öncelikli olarak eğitimde fırsat eşitsizliği karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ülkemizde gelir dağılımına da bağlı olarak sosyo-ekonomik olarak alt seviyede bulunan bölgelerde verilen eğitimin de kalitesinin düşük olduğu bilinmektedir. Sunulan eğitimin materyallerle, çeşitli kurs ve gezilerle desteklenmesi, farklı eğitim modellerinden yararlanılması, sınıflardaki öğrenci sayısının belli bir oranda tutulması eğitimin kalitesini olumlu yönde etkiler.

Eğitimi olumsuz etkileyen bir diğer etmen de devamsızlıktır. UNICEF tarafından 2013 yılında yayınlanan Çocuk Refahı Raporu'na göre cinsiyet, okuryazar-olmayan anne, okulla ilgisi olmayan aile, ailenin eğitim beklentisinin düşük olması, evde konuşulan dilin eğitim dilinden farklı olması, çocuğun çalışmak zorunda olması, okula aidiyet

duygusunun düşük olması, öğretmenle iletişimde sorunlar, okulun fiziksel yetersizlikleri devamsızlığı arttıran durumlardandır.

Bu maddeler değerlendirildiğinde eğitimde devamsızlığın genel olarak sosyo-kültürel etmenlerden ve özellikle ailenin bakış açısından etkilendiği görülecektir. Ailenin bakış açısını ise kültürel alt yapısı ve bilişsel şemaları şekillendirmektedir. Yoksulluk döngüsündeki bir aile çoğunlukla çocuklarının eğitimine yaptığı yatırımı sınırlı tutmak zorunda kalmaktadır veya yatırım yapamamaktadır. Çocuğu maddi getiri sağlayan bir birey olarak gören ailelerin sayısı azımsanamayacak ölçüdedir. Bu noktada eğitim hakkındaki sosyal politikalar ve toplumun bilinçlendirilmesi önem kazanmaktadır. Toplumun bilinçlenmesi için yapılan çalışmalardan vazgeçmemek gerekir, makro düzeyde yapılan çalışmaların daha uzun sürede sonuç verdiği bilinmektedir. Bu nedenle eğitim politikanın kısa-orta-uzun vadeli belirlenip iyi bir şekilde planlanarak uygulanması gerekmektedir.

Açılımı “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı” olan PISA, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından üçer yıllık dönemler hâlinde, 15 yaş grubundaki öğrencilerin kazanmış oldukları bilgi ve becerileri değerlendiren bir araştırma projesidir (http://pisa.meb.gov.tr/?page_id=18). Türkiye'nin PISA programında matematik okuryazarlığı, fen okuryazarlığı gibi alanlarda diğer OECD ülkelerinden geride olduğu bilinmektedir (Çocuk Refahı Raporu, 2013). Bu durumda eğitim sisteminin sürekli değişmesi, eğitim alanların ihtiyaçları, toplumun sosyo-kültürel yapısı ve uluslar arası eğitim olanakları, yeni gelişmeler ve modellerin gözetilerek hazırlanmaması, eğitim müfredatının içeriğinin sınav odaklı ve ezberci bir yapıda olması etkili olmaktadır.

Bir diğer önemli konu da ülkemizde okul öncesi eğitime verilen önemdir. Ne yazık ki okul öncesi eğitimin çocukların psiko-sosyal ve bilişsel gelişimine katkısı yeterli derecede değildir. 3-5 yaş grubundan çocukların okul öncesi eğitime katılım oranı Türkiye’de 2008 yılı için %23,8’dir ve bu da OECD ülkeleri arasında görülen en düşük düzeydir, OECD ortalaması %77’dir (Çocuk Refahı Raporu, 2013). Okul öncesi eğitimin paralı olması, iller arası farkındalık düzeyinin farklı olması nedeniyle çocukların okul öncesi eğitime katılımının eşit olmaması yaygınlaşmayı yavaşlatan etmenlerdendir. Aslankurt’a göre (2013), eğitim, kuşaklararası sosyal hareketliliğin

(intergenerational mobility) gerçekleşmesinde önemli bir araç olabilir. Aldığı eğitim ile birlikte daha nitelikli meslek sahibi olan ve ekonomik durumu iyileşen bireylerin toplumda ebeveynlerine göre statülerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Katılım: Çocuk refahı alanında meslek elemanları, akademisyenler ve politika üreticiler tarafından pek çok uygulama gerçekleştirilir. Ancak bu uygulamaların en önemli iki boyutu genellikle sekteye uğramaktadır. İlki; çocuğun aktif katılımı olup; ikincisi ise Acar'a göre (2012), kamu yönetimi sisteminde yaygın olmayan ortak çalışma kültürünün çocuklara verilen hizmetleri de etkilemesidir.

UNICEF tarafından 2013 yılında yayınlanan Çocuk Refahı Raporu'na göre çocuğun katılımının gerçekleştirilmesi için yapılan çalışmalarda iştirakler genellikle yüzeysel kalmaktadır veya her gruptan çocuğun temsili sağlanamamaktadır. Çocukların kendi kaderlerini tayin konusunda yeterli görülmemesi, çocuk refahına verilen önemin gerçekçi olmaması yetersiz katılımın nedenlerindendir. Örneğin çocuk gelinler hakkında yapılan veya yapılması planlanan çalışmalarda çocuk gelinlerin katılım göstererek kendi sorunları hakkında çözüm önerileri getirdiği gözlenmemiştir. Oysaki konu hakkında yaşanan sorunlara en gerçekçi düzeyde hakim olan yine sorunu yaşayan kişilerdir. Bu nedenle çocuk refahı alanında atılan adımlar çözüme yeterince katkı sunmamaktadır.

Bir diğerk önemli konu da; kamu düzeyinde veya sivil toplum kuruluşları aracılığıyla çocuk yararına gerçekleştirilen çalışmaların birbirinden kopuk olmasıdır. Çocuğun koruma altına alındığı veya hakkında birden fazla tedbir uygulandığı kimi durumlarda kurumların birbirinden haberdar olmayışı, haberdar olsa dahi, yapılan çalışmaları düzenli aralıklarla birbirlerine raporlayarak bilgi akışını güncel tutmamaları, çocuk hakkında yapılan mesleki çalışmayı sekteye uğratabilmekte veya çocuğa istemeden de olsa zarar verici çalışmaların yapılmasına sebep olabilmektedir. Yapılan çalışmalara çocuğun ailesinin, okulunun ve sosyal çevresinin dahil edilmesi, bütüncül bir çalışma yaratılması da oldukça önemlidir. Ancak kimi zaman bu grupların katılım göstermek istemeyişi, kimi zaman çalışmayı yürüten kişinin kurum bazlı sınırlılıkları, ağır iş yükleri çalışmaların niteliğini düşürebilmektedir.

Çocuğun katılımını olumsuz etkileyen diğer temel nedenler ise hızlı ve kontrolsüz göç, suça sürüklenme veya suç mağduru olma, sokakta yaşama ve çalıştırılma, fuhuşa sürüklenme olarak sayılabilir (Çocuk Refahı Raporu, 2013).

Çocukların refahı alanında yapılan çalışmaların, (özellikle dezavantajlı çocuklar düşünüldüğünde) sosyal hizmetlerle birlikte yürütülmesi gerektiği açıktır. (Çocuk Refahı Raporu, 2013). Sosyal hizmetlerin yapısı gereği dezavantajlı çocuklara erişim sağlamakta diğer kurumlara göre daha önde olduğu, bu alanda çalışan, eğitim gören ve bilgi üreten çalışanlarının olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Sosyal hizmetlerin çocuk refahı alanında yaptığı çalışmalara geçmeden önce tarihsel açıdan çocukluğun incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

1.2. TARİHSEL AÇIDAN ÇOCUKLUK

İnsanlığın tarihsel gelişim süreçlerinde, çocukla ilgili özellikle ortaçağ öncesinde çok belirgin bilgiler bulunmamaktadır (Çocuk Adalet Sistemi Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Programı, 2013).

Daha birkaç yüzyıl önce insan yaşamının ilk on sekiz yılının belirleyici olduğu, daha sonraki gelişimin ve işleyişin temelini oluşturduğu düşünülmüyordu. O günden beri çocuk yetiştirme ve çocuklara uygun davranış konusunda birçok tutum geliştirilmiştir (Gander ve Gardiner, 2004).

Tarihsel açıdan çocukluk kavramı düşünüldüğünde ortaçağda çocukluk kavramını ele almak gerekmektedir. Bu çağda 18 yaş altı çocuklar çocuk olarak değil “küçük yetişkinler” olarak düşünülmekteydi. Birtakım uygun olmayan faaliyetler (cinsel ilişki, zararlı madde kullanımı ve çocuklara kullandırımı, argo sözcük kullanımı, şiddet içeren eylemler uygulamak ve seyretmek vb) çocuklarla birlikte veya çocukların göreceği yerlerde uygulanmaktaydı. Bunun yanı sıra, çocuk işçiliği de ön plandaydı. Ortaçağdaki çocuk kıyafetleri incelendiğinde bu çağdaki çocukların yetişkin kıyafetleri ile birebir aynı kıyafetleri giydikleri görülmektedir. Bu ufak simge bile çağın çocukluk kavramıyla ilgili pek çok ipucu vermektedir.

Bu çağdaki çocuk kavramı ile ilgili bir diğer önemli durum da çocuk ölümleridir. Bebek ölümü oranlarının yüksek olması sadece tıbbi bilgisizlik ve kötü sağlık uygulamalarından değil, bebeğin gereksinimlerini anlayamamaktan kaynaklanan ihmalden ve kaba muameleden de kaynaklanıyordu. Parası olan aileler çocuklarını “sütanneye” gönderiyor ya da birlikte yaşayacakları bir sütanne kiralyorlardı. Çocukların gerçek anneleriyle ilişkileri ya çok azdı ya da hiç yoktu. Bazı anneler zamanı geldiğinde çocukların süttanneden ayrılmak istememesini bir türlü anlayamıyordu (Gander ve Gardiner, 2004).

Zaman ilerledikçe insanların çocuklara ilişkin anlayışlarında ve farkındalıklarında değişimler görülmeye başlandı. Bebeğe karşı duyarlılık 1500’lü yılların sonlarında gelişmeye başladı. Yetişkinler çocuğa artık kişiliksiz (non person) bir varlık olarak bakmıyordu. 1600’lere gelindiğinde çocukluk yetişkinlikten farklı olarak görülmeye başlandı. Dört yüzyıl içinde ayrı bir çocukluk dünyası gelişme gösterdi. 1600’lerin başlarında çocukların giyim tarzları büyüklerinkinden farklı oldu. Ressamlar artık çocukları küçük yetişkinler olarak resmetmiyordu. Çocuklar kendi tarzlarındaki giysilerin yanı sıra kendilerine ait oyunlara, öykülere, şakalara, şarkılara ve müziğe, oyuncaklara ve eğlencelere sahip oldular. Yetişkinlerin etkinliklerinden uzak tutuldular ve gerçekte “kendi yerlerini bilmeleri” istendi (Gander ve Gardiner, 2004). Ancak bu çocuklar üst ve orta sınıfın çocuklarıydı. Ama yoksullar arasında eski tutumlar devam etti ve çocukluk kavramının kabullenilmesi daha fazla zaman aldı.

1.2.1. TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA POLİTİKALARININ TARİHÇESİ

Cumhuriyet’in ilanından sonra Türkiye’de öncelik sanayi ve ekonomi politikalarına verilmiştir. Toplumsal hayatı düzenleyen çok önemli mevzuat çalışmalarına (medeni kanun ve ceza kanunu gibi) rağmen, özelde korunmaya ihtiyacı içindeki çocuklar, genelde ise bütün ihtiyaç gruplarını hedefine alan, bütünlüğü olan sosyal hizmet uygulamalarına rastlanılmamıştır. Cumhuriyet’in ilanının ardından Türkiye’de mevcut çocuk politikaları, kurumsallaşmasını Osmanlı Devleti’nden kalan mirasıyla birlikte sürdürmeyi deneyerek, modern çocuk koruma politikalarını geliştirmeye çalışmıştır. Bu

doğrultuda, çocuğun çalışma hayatından çekilmesi amacıyla düzenlemelere gidilmiştir (Salim, 2011).

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından, korunma ihtiyacı içindeki çocuklarla ilgili ilk adımını, Darüleytamları Maarif Nezaretinden (Milli Eğitim Bakanlığı) alarak, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletine (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) devrederek atmıştır. Akabinde, 5 Aralık 1922 tarihinde 2042 Sayılı Darüleytamlar Yönetmeliği çıkartılmış ve uygulamaya konulmuştur (Çağlar, 1982).

Cumhuriyet'in ilanı ve Milli Mücadele'den başarıyla çıkılmasının ardından, çocukların açlık, yoksulluk ve bakımsızlıktan ölmeleri, hayatta kalmalarının sağlanması, en öncelikli çocuk politikası olmuştur. Bu amaçla, Himaye-i Etfal Cemiyeti/Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (TÇEK) faaliyetleri merkezi hükümetçe desteklenmiştir. Ancak, merkezi hükümet bu işin içine doğrudan girmeyi düşünmemiştir. Osmanlının son döneminde, KMÇ sorunuyla mücadelede, çok fazla ön planda bulunmayan sivil toplum hareketi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında etkin olarak KMÇ sorununun çözümünde rol almaya başlamıştır. Bu sebeple, Türkiye'de çocuk koruma sistemi ve alana yönelik politikalar denildiğinde ilk akla gelen, eski adıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti, dilde sadeleşme hareketlerinden sonraki adıyla Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu ve 1983 yılında 2828 sayılı yasanın kabulünün ardından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olmuştur.

Himaye-i Etfal Cemiyeti, mahalli nitelikli olmakla birlikte, ilk kez 1908 yılında Kırklareli'nde kurulmuştur. Cemiyet, Balkan Savaşı'na kadar çalışmalarına devam etmiştir. 1917 yılında ise İstanbul'da tekrar kurulmuştur. Bu sefer niteliği yerelden çok geneli kapsayıcıdır. Kırklareli'nde kurulmuş olan Cemiyet de İstanbul'a bağlanmıştır. Daha sonra şubelerini açmaya başlayan Cemiyet, savaşın ortaya çıkardığı kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklarla ilgilenmiştir.

Milli Mücadele Dönemi'nde, Himaye-i Etfal Cemiyeti, Atatürk'ün emir ve direktifleri (Çağlar, 1982) ile yeniden yapılandırılmış ve 10 Haziran 1921 tarihinde bu sefer ulusal düzeyde kurulmuştur. Himaye-i Etfal Cemiyeti, çocukları koruma politikalarını hızlı bir şekilde uygulama gayretiyle, kısa bir sürede kurumsallaşmıştır. Ülke genelinde pek çok şube açtığı gibi 25'i Amerika'da olmak üzere, yurt dışında da toplam 32 şube açmıştır

(Çılgın, 2004). Cemiyet, 1922 yılında çocuk koruma faaliyetlerine, tıbbi muayene ve tedavi, para yardımı ve koruma hizmetleriyle başlamıştır (Çağlar,1982).

TÇEK, milli mücadele döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında, kıt kaynakları rasyonel kullanma amacıyla hareket ederek, çocukları koruma faaliyetlerinde her çocuğu kurum bakımına almayı denememiş bunun yerine korunmaya muhtaç çocukların en kısa süre içinde bu sınıftan kendisini kurtarabilmesi ve sağlıklı bir birey olarak kendisine yer edinebilmesi için alternatif uygulamaları devreye koyarak sürecin yönetiminde etkin rol oynamıştır (Çılgın, 2004). Acar, Atatürk'ün yetim ve öksüz çocukların bakımını ve ilerleyen yıllarda genişleyerek devam eden çocuk refahı çalışmalarını, sivil toplum örgütü olarak faaliyet gösteren bir kurumun sorumluluğuna bırakmasını, üzerinde durulması gereken konulardan birisi olarak görmektedir. Acar, bu duruma iki neden olabileceği düşüncesindedir. İlki, çocuk refahı çalışmalarını ve daha da genelde “yeni değerler” ile yetişen bir kuşak yaratma çalışmalarını, toplumun desteğini sağlayarak yürütme çabasıdır. Dolayısıyla bu hizmetler doğrudan devlet tarafından verilmemiş ancak devlet kurumları, TÇEK' in çalışmalarına her açıdan destek vermişlerdir. İkincisi ise, dönemin içinde bulunduğu ekonomik şartlardır. Kamu kaynaklarının kısıtlı olması, genç cumhuriyetin birçok alanda yatırım yapmasını ve çalışmalarını finanse etmesini engellemektedir. Bu nedenle çocuk koruma hizmetinde, halkın finansal desteğini sağlamak amacının da göz önünde bulundurularak sorumluluk Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'na bırakılmıştır (Acar, 2004).

Yeni kurulan devletin en çok ihtiyaç duyduğu güç şüphesiz insan gücüydü. Bu sebeple Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'de nüfusu artırmaya yönelik politikalara ağırlık verilmiştir. 1927 yılında 13,6 milyon olan nüfus, 1935 yılında 16,2 milyona yükselmiş ve bunun %41,2'sini 15 yaşın altındaki çocuklar oluşturmuştur (Kontaş, 1998). Bu doğrultuda çocuk ölümlerinin azaltılması, çok çocuk yapanların ödüllendirilmesi de resmi politikalar arasına girmiştir (Karatay, 2007). Devletin çocuk sayısının artırılmasına yönelik politikalarının varlığına rağmen, ailenin ekonomik tabanlı desteklenmesi hususuyla ilgili politikaları bulunmuyordu. 1930'lu yıllar çocuk yoksulluğunun arttığı yıllar olmuştur (Karatay, 2007). Bu duruma devrin şartlarının incelenerek cevap verilebileceği düşünülmektedir. 1929 ekonomik bunalımı, tüm dünyaya olduğu gibi Türkiye'ye de olumsuz etkiler bırakmıştır. Ayrıca hemen ardından

ortaya çıkan II. Dünya Savaşı gibi uzun bir dönem içinde, olağanüstü şartların var olması, Türkiye'nin savaşta yer almamasına rağmen, savaş koşullarında ve her an katılacakmış gibi sosyo-ekonomik tavır alması, olumsuzluklar zincirinin halkalarından birisidir.

Uluğtekin, 1960'lı yılların sosyal hukuk devleti olma yolunda önemli adımların atıldığı yıllar olduğunu belirtmektedir. Anayasada ailenin, çocuğun ve gencin korunmasına ilişkin hükümlerin yer almasının kalkınma planlarında konuyla ilgili değerlendirmelere yer verilmesinin önemi üzerine vurgu yapmaktadır (Uluğtekin, 2001). Aynı dönem içinde, temelde çocukların korunması üzerine bazı önemli adımlar atılmıştır. Bu adımların en önemlileri, alana hizmet üretecek profesyonel personelin yetiştirilmesi hususunda atılmıştır. 1959 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmuş, 1961 yılında Sosyal Hizmetler Akademisi kurularak alanın ihtiyaç duyduğu profesyonel meslek elemanlarının, sosyal hizmet uzmanlarının yetiştirilmesine başlanmıştır. 1967 yılında yine Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı Sosyal Hizmet Bölümü kurularak personel ihtiyacının karşılanmasına yönelik politikalar uygulanmıştır. 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik krizlerin olumsuz etkileri, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hissedilmiştir. Ayrıca köyden kente göç olgusunun giderek artması, sağlıksız alt yapısıyla bu duruma hazırlıklı olmayan kent yapılarında yeni sosyo-ekonomik ve kültürel yapının oluşmasına sebep olmuş, korunmaya muhtaç çocukların sayısı da bu doğrultuda artmıştır. Çarpık kentleşme ve gerçekleşmesi çok uzun zaman alan kentlileşme, kentlerin çevresini saran gecekondu bölgelerini oluşturarak, bu bölgelerde pek çok sosyal sorun ortaya çıkarmıştır (Bölükbaşı, 1997).

Çocuğa verilen değer ile çocuk hakları perspektifinin benimsenmesi birbiriyle ilintili olarak görülmektedir. Kağıtçıbaşı'nın, 1970-1980 dönemini kapsayan Çocuğun Değeri araştırmasında, çocuğa verilen değer ekonomik yönünün yüksek olduğu, çocuğun küçükken aileye maddi katkısı olacağı, ebeveyni yaşlandığında ise ona bakacak olması sebebiyle güvence olarak görülmesinin toplumun geniş kesimlerinde hakim olan düşünce olduğu tespit edilmiştir (Kağıtçıbaşı, 1994).

1980'lerde de temel öncelik ekonomik kökenli politikalara kaydırılmıştır. Sosyal politikalar geri planda kalmıştır. Dönemin terör ortamı ve maddi imkânsızlıkları nedeniyle özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden büyük şehirlere göç

eden insanlara kendi başlarının çaresine bakmaktan başka bir yol bırakılmamış, süreç iyi yönetilememiştir. Bu sağlıksız süreç şehirlerdeki gecekondu bölgelerinin alanının genişlemesi, kente özgü sorunların daha da büyümesinden başka bir şey ortaya çıkarmamıştır. Buralarda yetişen çocukların ilk dertleri de anne-babalarıyla aynı olmuştur: “ekmek parası” kazanmak.

Sosyal alanın dışına kayan, çok büyük bir insan topluluğunun fark edilememesi imkansızdı. Bu doğrultuda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, yoksulluğun ve ortaya çıkardığı yoksulluk merkezli sosyal sorunların ortadan kaldırılması amacıyla devreye sokulmuştur. Yine bu dönemde, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili olarak devlet kurumlarının, “ne kadar çok çocuğu bakımım altına alırsam o kadar güçlü olduğumu ispat edebilirim” tarzlı politik kaygı taşıyan yaklaşımı, sorunun çözümü yerine tekrar sorun üretilmesine neden olmuştur. Çocukların korunma altına alınmasında suiistimaller yaşanmış, gerçekte korunma ihtiyacı olmayan çocukların bile korunma altına alındığı olmuştur. Bu dönemde siyasi-politik atmosferin iç karartıcı görünümü, ülkenin içinde bulunduğu çalkantılar, 12 Eylül Askeri Müdahalesi’ne kadar devam etmiştir. Darbenin ardından, 1981 yılında, 51 Nolu Milli Güvenlik Kurulu Kararı ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu’nun genel merkezi, il merkezleri, ilçelerdeki şubeleri ile bucak ve köylerdeki kolları feshedilmiştir. 1983 yılında kabul edilen 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile yeni bir dönem başlamıştır. Yeni dönem, yeni yönetim anlayışını maalesef getirememiş, çocukların bakım ve gözetiminin kurumlarda yerine getirilmesinin çocuk koruma politikalarındaki belirleyiciliği devam etmiştir.

Uluğtekin, 2828 sayılı kanuna eleştirisini, ailenin bütünlüğünün korunması ve öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi için, ailenin güçlendirilmesi hususları, kanuna sonradan eklense de, aile ve çocuğu birlikte ele alan bir örgütlenme anlayışı geliştirememiş olduğu üzerine kurmuştur (Uluğtekin, 2001). Gelişmiş toplumların, çocuk koruma sistemi içinde aktif olarak kullandığı kamu politikalarından olan koruyucu aile uygulamaları, ülkemizde, çok geç uygulanma şansı bulmuştur (Bıyıklı, 1983).

1980’li yıllar korunmaya muhtaç çocuklar hususunda, 1990’lı yıllara olumsuz alt yapı devretmiştir. Bunun nedeni ise, çocukları koruma anlayışındaki, koruyucu ve önleyici

politikaların geliştirilmesine yönelik gayenin sadece teoride kalmasıdır. DPT tarafından 1989 yılında yayınlanan, “Türkiye’de Çocuğun Durumu” isimli raporda, ülkemizde yaklaşık 500.000 KMÇ olduğunun tahmin edilmesi bu tespitlerin göstergesidir (Salim, 2011).

Çocukları koruma sistemlerinin en önemli öğelerinden olan çocuk adalet sistemine yönelik olarak, Türkiye’de, ilk ciddi çalışmalar 1940’lı yıllarda başlamıştır. 1945’te ilk tasarı hazırlanmış, 1965’te yeni bir tasarı daha hazırlanmış ve Çocuk Mahkemeleri Kuruluş Görev ve Yargılamaları Hakkında Kanun ancak 1979’da çıkarılabilmiş, uygulanmasına ise 1982’de başlanabilmektedir (Yörükoğlu, 2000). Bu kanun, 2005 yılında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun kabul edilmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. 1982 Anayasası, 1961 Anayasası gibi, sosyal devlet ilkesini benimsemiş ve devletin yükümlülüklerini yerine getirirken, sosyal devlet ilkesine göre hareket etmesinin altını çizmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989 yılında benimsenmiş, 1990 yılında uygulamaya konulmuştur. 142 ülkenin imzaladığı sözleşmeyi Türkiye, 1990 yılında kabul etmiş ve 1995 yılında çıkarılan 4058 sayılı kanun ile ulusal mevzuatının bir parçası haline getirmiştir.

Ülkemizde, çocuklarla ilgili gönüllü olarak, doğrudan veya dolaylı olarak çalışma yürüten çeşitli sivil toplum kuruluşları da bulunmaktadır. Bu kuruluşlara birkaç örnek vermek gerekirse:

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Derneği, Dikkat Eksikliği ve Öğrenme Güçlüğü Derneği, Çocuk ve Genç Ruh Sağlığı Derneği, Otistik Çocukları Koruma ve Yönlendirme Derneği, Çocuk İstismarını ve İhlalini Önleme Derneği, Üstün Zekalı Yetenekli Çocuklar Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Çocuk Sağlığı Derneği, Çare-Der Çocuk Akıl Sağlığı ve Rehberi Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Umut Çocukları Derneği, Boşanmış Anneler Derneği, Eğitimde Paylaşım Derneği, Türk Epilepsi ile Savaş Derneği, Serebral Palsili Çocuklar Derneği, Türk Çocuk Ürolojisi Derneği, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Aziz Nesin Vakfı, Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme ve Koruma Vakfı, Koruncuk Vakfı, Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı, Türkiye Sokak Çocukları Vakfı, Dost Yaşam Down Sendromu Vakfı, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, TOHUM Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı

Dünya çapında çocuk refahı alanında çalışmalar yapan sivil toplum örgütlerinden birkaç örnek aşağıda sıralanmıştır:

UNICEF, Save The Children, ICE (International Child Center), The International Juvenile Justice Observatory, Council of Europe, European Youth Foundation, Childs Rights Information Network, Global Network to End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Child for Sexual Purpose vb.

Çocuk refahına ayrıntılı olarak değindikten sonra korunmaya gereksinim duyan çocuk kavramını ele almak yerinde olacaktır.

1.3. KORUNMAYA GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUK

Korunmaya gereksinim duyan çocuk kavramı; çeşitli nedenlerle fiziksel, duygusal veya cinsel istismara maruz bırakılmış, savaş, afet, hastalık gibi nedenlerle kendisini koruyabilecek ve gözetebilecek yakınlarından uzak kalmış, beslenme, giyim, eğitim ve barınma gibi temel ihtiyaçları ihmal edilmiş çocuk olarak düşünülmektedir.

Çocuklar insan doğası gereği fiziksel, duygusal ve bilişsel anlamda gelişme çağında olan sürekli korunmaya ve gözetilmeye, sevgi ve ilgi ihtiyaçlarının giderilmesine ihtiyaç duyan varlıklardır. Çocukların korunması ilk olarak aile birliği içinde başlar, daha sonra sosyal çevre, toplum ve devlet eliyle sürdürülür. Ancak zincirin bir noktasında kopma yaşandığı zamanlar olur. Çocukların psiko-sosyal ve bilişsel gelişimleri, beden bütünlükleri zedelenebilir. Böyle durumlarda sosyal devlet anlayışının da bir parçası olarak devletler olaya dâhil olmaktadır ve çocukların yüksek yararları için çeşitli hizmetler yürütülmektedir. Yürütülen bu hizmetler genel olarak çocuk koruma sistemi olarak adlandırılabilir. Konu hakkında yapılan tanımlara bakacak olursak;

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (ÇHS) 18. maddesinde çocuk yetiştirme sorumluluğunun anne-baba ile birlikte devletin olduğu, anne-babanın sorumluluklarını yerine getirmesinde yasal temsilcilere uygun yardımın yapılması gerektiği ve yasal temsilciye rehberlik edilmesi gerektiği, 27. Maddesinde ise hakların uygulanmasında devletin olanakları ölçüsünde çocuğun bakımını üstlenen kişilere maddi yardım ve destek programları uygulayacağı düzenlemiştir. Her çocuğun yetiştirilmesinde anne-babaya

destek olunması ve yol gösterilmesinin yanı sıra, her türlü ihmal, istismar ya da insanlık dışı muamelenin mağduru olan çocukların, yeniden toplumla bütünleştirilmesi kapsamında, çocuğa rehberlik edilmesi, kanunla ihtilaf halindeki çocuklar için verilebilecek kararlar kapsamında; koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi gerektiği ortaya konulmuştur (Çocuk Adalet Sistemi Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Programı, 2013).

Çocuğun korunması, ÇHS'nin 19. maddesi ve Anayasanın 41. maddesi gereğince devlet için zorunluluk ve sorumluluk olup, koruma kararı verilebilmesi için bir suçun mağduru veya şüphelisi olması ya da bakıp gözetme yükümlülüğü olan kişilerin bu görevlerini gereği gibi yerine getirmemesi nedeniyle çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal gelişimi veya kişisel güvenliğinin tehlikede olması gerekmektedir. Hukuk sistemimizde korunma ihtiyacı olan çocuklar; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen veya bir suçun mağduru olan çocuklardır (ÇKK m. 3). Çocuğun korunması için hâkim, ÇKK'nın 5. maddesinde yazılı tedbirlerin yanında Medeni Kanun'un öngördüğü tedbirleri de almaya yetkilidir. Aynı zamanda Ailenin Korunmasına ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da yazılı tedbirler de, çocuğun korunması için elverişli olduğu oranda uygulanabilecektir. Bu bakımdan, ilgili kanunların sağladığı olanakların birlikte değerlendirilmesi ve uygulanması gerekir (Çocuk Adalet Sistemi Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Programı, 2013).

Sanayi devriminin gerçekleşmesi ile dünyada çocuğa ve çocukluk kavramına bakış açısı değişmiş, bu durum ülkemizde de etkili olmuştur. Devrim ile birlikte çocuğun iş gücünden daha fazla yararlanılmaya başlanmış, bu durum bir sömürü halini almıştır. İlerleyen süreçte toplumların refah seviyesinin yükselmesi, çocuğun işgücü olarak kullanılmasına tepki gösterilmesine neden olmuştur. Uzun saatler boyu çocukların çalıştırılması, eğitim ve gelişim ihtiyaçlarına önem verilmemesi çocuk ihmal ve istismarı olarak değerlendirilmiştir. Ne yazık ki tepkilerle ve düzenlemelerle birlikte çocukların işgücü olarak kullanımının azalması, çocukların refahı için çalışıldığı

anlamına gelmemektedir. Akbaş ve Atasü Topçuoğlu (2009), “çocuklar” kavramının “çocukluk” kavramı ile yer değiştirdiğine, ideal vatandaş, ideal çocuk dolayısıyla ideal bir tüketici profilinin çizildiğine, bu profili toplumlara empoze etmek için gelişimsel psikolojiden yararlanıldığına dikkat çeker. Günümüzde çocukluk kavramının önem kazanmasıyla çocuğun ihtiyacı olan veya “ihtiyaç haline getirilen” nesnelerle bir pazar yaratılmakta, yeni bir tüketim seferberliği başlatılmaktadır. Çocuklar ve aileleri hem bu pazarın alıcısı hem de nesnesi haline getirilmektedir.

Çocukların korunmasını ve dikkatle gözlenmesini gerektiren bir diğer önemli alan da dünya çapında iletişimin artması ve dolayısıyla çocukların aşırı uyarana maruz kalmasıdır. Günümüzde pek çok çocuk denetimsiz bir şekilde her türlü bilgiye erişebilmekte ve her türlü insanla iletişim kurabilmektedir. Bu da çocuğun maruz kalabileceği psiko-sosyal, bilişsel ve fiziksel tehlikeleri arttırmaktadır. Elektronik aletlerle uzun zaman geçiren çocuklarda dikkat eksikliği, saldırgan davranışlar, asosyalleşme eğilimi vb çeşitli olumsuz durumlar gözlenebilmektedir. Bunun yanında, internet yolu ile çocuklara ulaşan ve çocukları istismar eden pek çok kişi olduğu bilinmektedir. Çocukların pornografik görüntülerinin çekilmesi, satılması, elektronik dünyada hızla yayılması ve ne yazık ki bu durumun bir talep haline gelmesi durumu daha da zorlaştırmaktadır. Daha çok Uzakdoğu ülkelerinde olmakla birlikte çocukların seks işçisi olarak çalıştırılması ve bu konuda yeterince önlem alınmaması, çocuğun bu denli önem kazandığı bir çağda çocuk haklarının yeterince hayata geçmediğini göstermektedir.

İletişimin artması ve küreselleşme ile birlikte dünya çapında “popüler kültür” olarak adlandırılan ortak bir kültür oluşmuştur. Bu kültüre uyum sağlama çalışmaları çocukların kendi kültürel alt yapıları ve sosyal çevreleri ile çatışmalarına sebep olabilmekte, her iki gruba da ait olamamakla birlikte dışlanma ile sonuçlanabilmektedir. Ülkemizde bu durumun örnekleri açıkça gözlenebilmektedir. Zamanla zaman ortaya çıkan, “emo” akımı, “apaçi” akımı vb akımlardan etkilenen gençlerin bu alt kültürlere uyum sağlamaya çalışırken çevresi tarafından olumsuz söylemlere maruz kaldığı, kabul görmediği ve damgalandığı bilinmektedir.

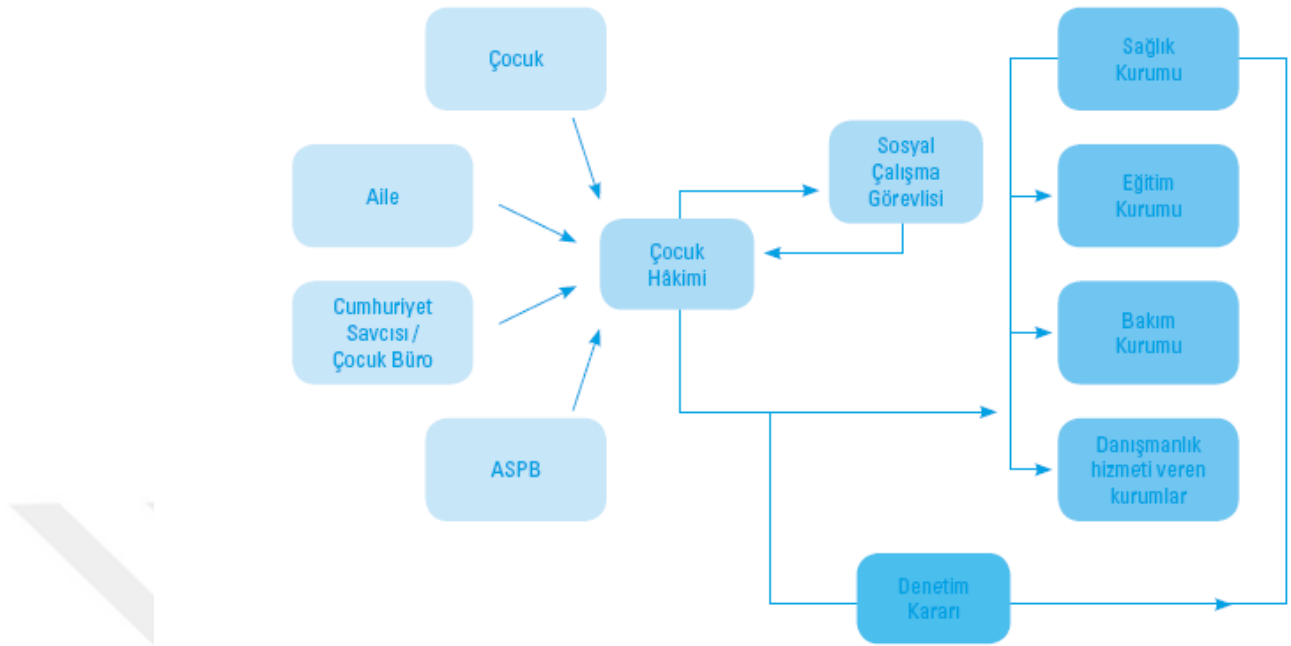
Ergenlikle birlikte gelen bir gruba ait olma duygusu, daha çok sosyal çevrenin önem kazanması elbette ki gelişim sürecinin doğal bir basamağıdır. Ancak alt yapısı sağlam

olan toplumlarda yetişen gençlerin kendilerini tanımaya daha yakın olduğu ve kendilerine en yakın gruplara dahil olma eğiliminde olduğu bilinmektedir. Bu nedenle çocukların yetiştirilmesinde kendilerini tanımalarına gereken önemin verilmesi, yetişmekte olan bireylerin sadece ebeveynleri ve toplum tarafından değil, kendi kendilerini de korumayı öğrenmeleri ve başarıları açısından büyük önem taşımaktadır.

Fass (2004), gelişen toplumlarda çocukları koruma duyarlılığının çocuklara yardım amaçlı dernek ve vakıf kurulumu, evlat edindirme hizmeti ve koruyucu destekleyici bakımın yürütüldüğü kurumların açılması gibi iyi yönleri bulunmakla birlikte, tıpkı Akbaş ve Atasü Topçuoğlu (2009) gibi standardize bir çocukluk anlayışına sebep olduğunu, bu durumun farklı kültürlerin çocuk yetiştirme şekillerine aşağılama, eleştirme ve dışlama ile yaklaşılmasına yol açtığını, sonuç olarak ise öfke doğurduğunu vurgular.

Toplumların değişmesi, iletişimin dünya çapında artması ancak kaliteli iletişimin azalması, ailelerin çocuklarıyla daha az ve verimsiz zaman geçirmesi, çocukların ne tür risklere açık oldukları konusunda yeterince bilgi sahibi olmaması vb tüm bu nedenler korunmaya muhtaç çocuk kavramı sadece ana babasını savaşta kaybetmiş yoksul çocukları kapsamaktan çıkarak bütün çocukları kapsar hale gelmesine neden olmuştur.

1.3.1. KORUNMA İHTİYACININ BİLDİRİLMESİ

Korunma ihtiyacının bildirilmesi şekildeki gibi şematize edilebilmektedir. Ancak işleyiş içinde genellikle Savcılık veya ASPB tarafından korunma ihtiyacının bildirildiği ve gerekli işlemlerin başlatıldığı gözlenmiştir. Bu durumda, bu kurumların korunma ihtiyacı içindeki çocuklarla ve risk altındaki çocuklarla daha yakın temas halinde bulunmasının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra kimi ailelerin kendi istekleriyle çocuklarını kurum bakımına vermek için başvuruda bulundukları gözlenmiştir. Bazı ailelerin çocuklarının gerçekten ihtiyaç içinde oldukları ve sosyal yaşantılarında risk altında oldukları, bazı çocukların ise ailelerinin sağlıksız ve işlevsiz yapılarının kurbanı olduğu anlaşılmaktadır.

1.4. DÜNYA'DA ÇOCUK KORUMA SİSTEMLERİ

Tüm dünya ölçeğinde var olan sosyoekonomik sorunlardan en çok çocuklar olumsuz etkilenmekte, bazı çocukların temel gereksinimleri karşılanamamakta, sağlıklı bireyler olarak yetişebilmelerinin önünde engeller bulunmaktadır. Zamanla küçülen ve geniş aile desteğinden yoksun kalan bazı ailelerin çocuklarına bakamadıkları durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu çocukların toplumsal sistem tarafından korunması ihtiyaçları söz

konusu olmaktadır. Korunması gereken çocuklar olgusu, her toplumun içinde bulunduğu kendine özgü siyasal ve sosyal ortamın, ekonomi politikalarının bir ürünü ve önemli sosyal sorunlardan biri olarak kendini göstermektedir (Yolcuoğlu, 2009).

Alan yazında ortak bir tanıma sahip olmayan “çocuk koruma sistemi” tanımlanması kolay olmayan bir kavram gibi durmaktadır. Ülkelerin ve hatta aynı ülkedeki eyaletlerin bile değişik çocuk koruma sistemlerinin olduğu bilinmektedir. Çocuk koruma sistemi genellikle “çocuk refahı” ve “aile refahı” gibi kavramlarla birlikte ele alınmaktadır. Çocuk Koruma Sistemi alan yazında, çocukların ihmal ve istismardan kaynaklanan “risk”ten korunması için kendilerine sağlanan hizmet veya yardımların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Hetherington, 2006).

Çocukların korunması kavramı, çocukların gelişimlerini herhangi bir örselenme olmadan sürdürmeleri; sosyal, psikolojik, ruhsal ve fizyolojik olarak sağlıklı bireyler olmaları, ihmal ve istismara maruz kalmamaları, kendilerini ilgilendiren konularda söz hakkına sahip olmaları gibi oldukça geniş bir amaçlar yelpazesine sahiptir. Çocuk koruma sistemi, en basit ifadeyle, on sekiz yaş altı bireylerin her türlü tehlikeye karşı korunmalarını sağlamak üzere planlanan ve uygulamaya konan çalışmaların bütünü olarak tanımlanabilir (Beter, 2010).

Cameron ve Freymond (2006), dünyadaki çocuk koruma sistemlerinin bir karşılaştırmasını yaptıkları çalışmalarında, ihmal ve istismara uğradığı için bakım ve korunma gereksinimi olan çocuklara yönelik koruma sisteminin daha özellikli ve belirgin bir alana hitap ettiğini ifade etmektedirler ve çocuk koruma sistemini çocukların çevreleri (aileleri veya geniş aile üyeleri) içinde her türlü kötü muameleden korunması olarak tanımlamakta ve alanını daraltmaktadır. Beter (2010), suça sürüklenen çocukların bu tanımın dışında tutulduğunu ve bu çocukların, çocuk adalet sisteminin bir parçası olarak kabul edildiğini ifade eder. Ülkemizde 2005 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile suça sürüklenen çocuklar da çocuk koruma sistemine dahil edilmeye başlamıştır. Cameron ve Freymond (2006), çocukların korunmasını yönelik özellikle gelişmiş ülkelerde görülen sistematik çalışmaları üçe ayırmaktadır:

(1) Çocuk koruma sistemleri,

(2) Aile hizmetleri sistemleri

(3) Toplumsal bakım sistemleri.

Çocuk koruma sistemlerinde devlet, bireysel haklar ve sorumluluklar temelinde sosyal düzenlemeleri yapmaktadır. Bu sistemlerde kamusal alan ve özel alan belirgin bir biçimde ayrılmakta ve ailenin mahremiyeti korunmaktadır. Bu sistemlerde amaç çocuğun ailesi içinde tehlikeden korunmasıdır. İngiltere, Kanada ve Amerika Birleşik Devletlerinin çocuk koruma sistemleri bu kategori altında bulunmaktadır (Beter, 2010).

Aile hizmetleri sistemlerinde ise, devlet, toplumun çocuk, aile ve yine toplumla ilgili ortak ideallerini yansıtan refah hizmetlerini desteklemektedir. Sosyal yardımlaşmanın ve dayanışmanın ön planda olduğu bu sistemlerde, çocuğun korunması görevi paylaşılan ortak bir sorumluluktur. Bu sistemlerin odağında çocuk ve aile ilişkilerinin güçlendirilmesi ve çocuğun bakımı bulunmaktadır. Alan yazın tarandığında, Fransa, Hollanda veya İsveç gibi ülkelerde çocuğun korunmasına yönelik çalışmaların daha çok bu grup içerisinde değerlendirildiği görülmektedir (Beter, 2010).

Toplumsal bakım sistemlerinde çocuğun korunmasında ebeveynlere, geniş aileye ve yerel topluma danışılmaktadır. İhmal ve istismara uğrayan çocukların korunmasına ilişkin var olan sistemsal çalışmaları değişik sınıflamalar arasında gösteren başka çalışmalara rastlamak da mümkündür. Palier (2004) bu sistematik çalışmaları üç gruba ayırmıştır:

- Anglo-Amerikan çocuk koruma sistemleri (İngiltere, ABD ve Kanada),
- Sosyal-demokrat koruma sistemi (İsveç, Norveç, Finlandiya) ve
- Muhafazakâr-sosyal koruma politikasını odak alan (Fransa, Almanya ve Hollanda) sistemler olarak ele almıştır. Palier (2004), yaptığı sınıflamada, Anglo-Amerikan modelinin aile destek hizmetlerinden çok, çocukların korunmasına odaklandığını ve sosyal devlet düşüncesi zayıfladığı için de, sosyal yardımlarda kısıtlamalara gidildiğini belirtmektedir. Palier (2004), Sosyal-demokrat koruma sistemi olarak tanımladığı İskandinav ülkelerindeki sistemin ise, çocuk ve ailelere yönelik daha cömert hizmetlere yer verdiğinin altını çizmektedir. Üçüncü sınıflamasında Almanya, Fransa ve Hollanda gibi ülkeleri örnek olarak gösteren Palier, bu ülkelerde ailenin ve toplumun korunmasına yönelik sistemsal çalışmalara işaret etmektedir (Beter, 2010).

Dünyada, çocukların çeşitli gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanması ve önleyici çalışmaların yapılabilmesi amacıyla çeşitli programlar oluşturulmuştur. Head Start programı, bilinen ilk erken müdahale programlarından biri olmakla birlikte, en kapsamlı erken müdahale programlarının başında gelmektedir. Program, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler ile ebeveyn katılımını vurgulamaktadır (Akoğlu ve Şipal, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü'nün Gelişimsel Bakım programı kapsamında ise, Çin'de, kırsal kesimde yaşayan ve düşük sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak risk altında bulunan çocukların anneleri ile çocukların oyun davranışları ve çocukla iletişim kurma stratejileri üzerine çalışılmıştır. 2 yaşından küçük çocuğa sahip olan ailelerin katıldıkları programda, çocuklar Gesell'in Gelişim Listesi kullanılarak görüşmelerden önce ve görüşmeler başladıktan 6 hafta sonra değerlendirilmiştir. Uygulama ve kontrol gruplarının yer aldığı araştırmada, başlangıç değerlendirmesinde her iki grup da ulusal gelişim normlarının altında olmakla birlikte, daha sonraki değerlendirmeler, programa katılan ailelerin çocuklarının bilişsel, sosyal ve dil gelişimi açısından kontrol grubunda yer alan çocuklara göre daha yüksek puan aldıklarını göstermiştir. Ayrıca, çocuğa bakım veren kişi tarafından zengin bir etkileşim ve tutarlı bir yaklaşım sağlanmasının çocuk yetiştirme açısından gelişim alanlarından alınan yüksek puanlarla korelasyon gösterdiği belirtilmiştir (Jin, Sun, Jiang, Ma, Morgan & Shen, 2007, akt; Akoğlu ve Şipal, 2012).

Çocuk koruma sistemlerinin dünya standardında, ihtiyacı karşılar ve işlevsel düzeyde hizmet verebilmesi için hizmet yürüten sosyal çalışanların nitelikli kişiler olması gerekmektedir. Thompson'a (2009) göre nitelikli bir sosyal çalışmacı, "Sosyal Hizmet İçin Ulusal Mesleki Standartlarına -National Occupational Standards for Social Work- uygun becerilere sahip olmalıdır ve bu standartlara uygun sosyal çalışmacının kullanması gereken temel beceriler aşağıda sıralanmıştır:

- Mesleki uygulama
- Yorumlama
- Bilginin kullanımı
- Becerilerin kullanımı

-Değerlerin kullanımı

-Hesap verebilirlik

Thompson (2009), mesleki uygulamanın her ne kadar yasa ve yönetmelikle sınırlarının çizilmiş de olsa büyük ölçüde kişisel yargılara ve yorumlamaya dayandığına vurgu yapar. İnsanla yapılan çalışmalar çok katmanlıdır bu nedenle yasalarla sınırlanması mümkün değildir. Sosyal çalışmacının bu noktada bilgi ve becerilerini kullanması, mesleki tecrübelerine dayanarak olayları yorumlayabilmesi, yaptığı çalışmaların vakaya uygun olması, gerektiğinde hesap verebilmesi gerekmektedir. Sosyal çalışmacı tüm bunları yaparken kişisel değerlerini de kullanır. Ancak dünya çapındaki uygulamalarda, kültürel alt yapılar da göz önünde bulundurulduğunda değerlerin değişebilmesi sebebiyle uygulamaların da farklılık gösterebileceği bilinmektedir. Bu nedenle evrensel bir bakış açısı geliştirmek önem arz eder.

Tam da bu nedenle CCETSW -Central Council for Education and Training in Social Work- (1996), sosyal çalışmacının sahip olması gereken yetkinlikleri uygulama yeterliliği, iletişim ve bağlantı kurma, ön değerlendirme ve planlama yapma, müdahale ve hizmet sunumu, örgütlerde çalışma ve mesleki yeterliliğin gelişmesi olarak sıralamıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında, çocuk koruma sistemlerinin bireysel ve ailesel olarak ifade edilebilecek ana iki koldan yürütüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Ülkeden ülkeye uygulamaların farklılık göstermesinde elbette ki toplumların kültürel yapısı, gelişmişlik düzeyi, siyasi alt yapısı, çocuk ve aile kavramlarına ilişkin bakış açıları önemli yer tutmaktadır. Bunun yanı sıra ülkelerin ekonomilerinin büyüklüğü, çocuk koruma sistemlerine ayrılan bütçeleri ve politikaları oldukça geniş bir kapsamda etkilemektedir. İşsizlik, güvenlik, sağlık vb temel konularda refah düzeyine erişmiş ülkelerin sanat, felsefe ve bilim gibi alanlarda çalışma yaptığı, fikir geliştirdiği, ilerlediği nasıl gözleniyorsa; çocuklar için yapılan çalışmaların da aynı eksenle ilerlediği söylenebilir.

1.5. GÜNÜMÜZ TÜRKİYE’SİNDE ÇOCUK KORUMA POLİTİKALARININ YASAL ZEMİNİ

Türkiye’de çocuk koruma sistemine yönelik kamu politikalarının en belirgin uygulayıcısı görünümünde olan kurum, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’dır. Ayrıca, Çocuk Koruma Kanunu; Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Yerel Yönetimlere çocuğun korunmasıyla ilgili tedbir kararlarının yerine getirilmesinde görevler vermiştir (Salim, 2011).

ASPB, çocuk koruma faaliyetlerini, 1982 Anayasası, kurum kanunu olan 2828 sayılı kanun ve 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na göre yerine getirmektedir. Salim’e göre elbette, çocuk koruma sisteminin asli unsurlarını belirlemese de, oluşmasına yardımcı olan, yukarıda ifade edilen yasal mevzuatın dışında kanunlar, yönetmelikler ve tüzükler de bulunmaktadır. Bunlar, sistemin sağlıklı işleminde yardımcı hükümleri oluşturmaktadır. Ulusal hukukumuzun oluşumunda uluslararası bildirge ve sözleşmelerin etkisi de bulunmaktadır. Uluslararası hukukta bildirgeler, devletler tarafından kabul edilse dahi yaptırım zorunluluğu olmayan genel ilkelerin ilanıdır. Ama uluslararası sözleşmeler onay veren devletlerin iç hukuku haline gelmektedir, yasaladır ve bağlayıcıdır (Akyüz, 1999). Bu doğrultuda Çocuk Hakları Sözleşmesi, ülkemiz tarafından kabul edilmiş, iç hukukumuzun bir parçası haline gelmiştir. Mevzuatımızda, her ne kadar istenilen hız ve arzu içinde olmasa da, bu bakış açısıyla orantılı değişikliklere gidildiği görülmektedir.

1.5.1. 1982 ANAYASASI’NDA ÇOCUĞUN KORUNMASI

1982 yılında kabul edilen anayasamızda çocuk koruma sisteminin hangi temel anlayışla oluşturulacağı genel olarak hükümlere bağlanmıştır. Anayasanın 10.maddesinde: “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” denmiştir. Bu maddesine, 2010 yılında yapılan halk oylaması neticesinde getirilen değişiklikle: “Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz” ibaresi eklenmiş ve çocuklar için alınacak tedbirlerde pozitif ayrımcılık benimsenmiştir (Salim, 2011).

Anayasanın, çocuk koruma sistemiyle ilgili olan diğer bir maddesi, 2010 yılında yapılan halk oylaması neticesinde getirilen değişiklikle, yeni şeklini alan ve başlığı “*Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları*” olan 41.maddesidir. Anayasa, aileyi Türk toplumunun temeli olarak görmektedir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri almak ve teşkilâtı kurmakla görevlendirilmiştir. Bu maddeye, 2010 yılında yapılan değişiklikle, “*Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir*” hükmü ve “*Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır*” ibaresi eklenmiştir (Salim, 2011).

1.5.2. MEDENİ KANUN’DA ÇOCUĞUN KORUNMASI

Vatandaşların toplumsal hayatın içindeki sorumlulukları Medeni Kanun ile düzenlenmiştir. İlki 1926 yılında kabul edilen, 2001 yılında yenisi ile değiştirilen ve güncel şartlara göre revize edilen bu kanunla, toplumsal ilişkiler ve değişme bağlamında çocukların korunması hususuna da değinilmiştir. Türk Medeni Kanunu (TMK), çocukluğun sona ermesinde belirleyici olan, 18 yaşın altında bulunan bireylerin evlenmesiyle ilgili hükümler içermektedir. Kanuna göre, erkek ya da kadın 17 yaşını doldurmamış kişilerin evlenemeyeceği ancak 16 yaşını dolduranların olağanüstü durumda veya pek önemli bir sebeple hakimın vereceği karar ile evlenebilecekleri hükme bağlamıştır (124.madde). Kanun, çocuğun kişiliği ve hakkı ile ilgili olarak, çocuğun hak ehliyetini sağ doğmak koşuluyla anne rahmine düştüğü andan itibaren kazandığını belirtmektedir (28.madde). TMK, çocuğun korunmasıyla ilgili olarak, çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmez ise hakimın, çocuğun korunması için uygun önlemleri alılabileceğini hükme bağlamıştır (346.madde). Hakim, çocuğun ana-babasıyla yaşaması, kendi psiko-sosyal gelişimi açısından tehlikeli ise çocuğun aileden alınarak başka bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirilmesine karar verebilir (347.madde). Aynı durum çocuğun aile içinde kalmasında gerçekleşiyorsa da uygulanır. TMK, çocuğun korunması sürecinde önceki maddelerde sayılan hükümlerin yeterli olamaması durumu ile ilgili olarak, çocuğun velayeti ile ilgili yeni bir karar

alınabileceğini, çocuğun ana veya babasından birisine verilebileceğini veya her ikisinden alınır bir vasi atanacağını hükme bağlamıştır (348.madde). Kanun, velayet kaldırılabilirse bile çocuğun masraflarından ana ve babanın sorumlu olduğu, maddi imkanları yoksa devletin bu masrafları yükleneneğinden bahsetmektedir (350.madde). Çocuğun velayet durumunda değişme olması halinde yeni değerlendirme yapılacağı ve ona göre karar verileceği belirtilmektedir (351.madde). Çocuğun psiko-sosyal açıdan gelişiminde anne ve babasıyla sağlıklı iletişim kurmasının öneminden hareket eden kanunun, 323.-326. maddeleri anne – babanın çocuğuyla iletişimini düzenlemektedir. TMK’da, 15 yaşını doldurmuş çocuğun kendi isteği ve velisinin de rızasıyla mahkemece ergin kılınabileceği hükmü bulunmaktadır (12.madde). Çocuk koruma sisteminin önemli yöntemlerinden olan evlat edinme ile ilgili olarak TMK, ayırt etme çağındaki çocuğun rızası olmadıkça evlat edinilemeyeceğini hükme bağlamıştır (308.madde). Ayrıca evlat edinilecek çocuğun anne ve babasının rızası gereklidir (309.madde). Ana-baba, çocuklarının evlat edinilmesine rıza göstermiş olsa bile 6 hafta içinde rızasından geri dönebilir (310.madde). Ancak bazı durumlarda ana-babanın rızasının aranmasına gerek bulunmamaktadır. Kanunda bu durumlar, küçüğe karşı gerekli özen yeterince gösterilmiyorsa veya kim olduğu, uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa şeklinde belirtilmiştir (311.madde). TMK, bir çocuğun evlat edinilmesinde, evlat edinilecek çocuğun bir yıl süreyle, evlat edinecek kişi veya aile tarafından bakılmış olmasını gerekli görmektedir (305.madde). Çocuğun aile içinde korunması ile bağlantılı olarak Medeni Kanun, çocuğu da bazı hususlarda sorumlu tutmaktadır. Bu doğrultuda, çocuğun anne ve babasının sözünü dinleme yükümlülüğü, ana ve babasının rızası dışında evi terk edemeyeceği, yasal sebep olmaksızın onlardan alınamayacağı hükme bağlanmıştır (339.madde). Çocuğun ergin oluncaya kadar ana-babasının bakım borcunun devam ettiği belirtilmektedir (328.madde). TMK, çocuğun nafaka hakkı üzerine de düzenleme yapmıştır (330.-334. maddeleri).

1.5.3. CEZA KANUNU’NDA ÇOCUĞUN KORUNMASI

Hukuk sistemimiz, çocuğun, suçun mağduru olması durumu ile ilgili olarak Ceza Kanununda, çocuğu koruyucu nitelikli hükümler getirmiş, çocuğa karşı işlenen suçların cezasını belirterek çocuğun korunma hakkını gözetmiştir. Türk Ceza Kanunu (TCK),

çocuğun can güvenliğiyle ilişkili olarak, çocuğun kasten öldürülmesi suçuna karşılık ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedileceğini (85.madde) belirterek çocukların yaşam hakkı üzerine vurgu yapmaktadır. Çocukların intihara sevk edilmesi veya kandırılarak, zorlanarak ve tehditle intihar ettirilmesi de, kasten adam öldürmek suçuyla eş değer görülmektedir (84.madde). Çocuğun kasten yaralanması veya neticesi sebebiyle kasten adam yaralama suçu olarak bir çocuğun vaktinden önce doğmasına sebep olmak karşılığında da hapis cezası öngörülmüştür (86.-87.maddeler). Kanun, çocuklar üzerinde deney yapılmasıyla ilgili olarak hangi durumların suç olduğunu da belirtmektedir (90.madde). TCK, doğmamış ancak anne rahmine düşmüş çocuğun iyilik halini düşünerek, çocuk düşürmeyi, çocuk düşürmeyi, kısırlaştırmayı suç olarak ele almıştır (99.-101.maddeler). TCK, çocuğun kaçırılması veya alıkonulmasını suç saymaktadır. Buna göre kanuni temsilcisinin rızası dışında evi terk eden çocuğu, çocuğun rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları haberdar etmeden yanında tutan kişi hakkında cezai işlem yapılacağı hükme bağlanmıştır (234.madde). TCK, çocuğa karşı sorumlu olan kişileri de çocuğa iyi davranmakta sorumlu görmekte, aksi halde cezalandırmaya gidileceğini belirtmektedir. Buna göre, yetkili kişinin veya çocuğu büyütmek, okutmak, muhafaza etmek ile sorumlu olan kişinin çocuğa kötü muamele etmesi durumunda uygulanacak cezai işlemlere yer verilmiştir (232.madde). Kanunda, ebeveynin aile hukukundan doğan sorumluluklarını yerine getirmeme, hamile eşine veya birlikte yaşadığı kendisinden hamile kalmış bayanı terk etme, maddi ve manevi sorumluluklarını yerine getirmeme ve çocuklarını ağır bir şekilde tehlikeye sokmasının suç olduğu ve cezalandırılacağı yer almaktadır (233.madde). Kanun, çocuğu terk etmeyi de suç saymaktadır. Kendisini idare edemeyecek derecede küçük olan çocuğu terk etmek (97.madde) ve bu durumu ilgililere bildirmemek suç olarak ele alınmıştır (98.madde). Günümüz koşullarında çocukların korunması ile ilgili en önemli sorunlardan birisi çocukların cinsel istismarıdır. Çocukların pornografik içerikli yayınlarda kullanılmasının son zamanlarda giderek artması, bu sorunla mücadelede yeni yaklaşımları gerekli kılmıştır. Bu hususta, TCK, 226. maddesinde müstehcen yayınların çocuklara izlettirilmesini, dinlettirilmesini, bunları çocukların görebileceği, ulaşabileceği şekilde kolaylaştırılmasını suç olarak görmektedir. Çocukları bu yayınlarda kullananlar, yayınları yayanlar, satanlar ve alanların suç işlediği ve cezalandırılacağı belirtilmiştir. TCK'da çocukların fuhşa teşvik edilmesi, fuhuşta

kullanılması da ciddi suçlar arasında yer alır. TCK, çocukların cinsel istismarını insanlığa karşı işlenen suçlardan saymaktadır (77.madde). Kanunda, çocuklara cinsel saldırının ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılacağı belirtilmiştir (102.madde). Kanunda, reşit olmayanla cinsel ilişkinin cezai niteliği belirlenmiş ve 15 yaşını tamamlamış çocukla cinsel ilişkiye girilmesinde, çocuğun şikayetçi olup olmadığı hususunun önemli olduğunun altı çizilmiştir (104.madde). 15 yaşından küçük çocuğun cinsel istismarı şikayete tabi değildir. Bu hususta doğrudan Kamu davası açılır. Kanun, çocuklara kumar oynatılmasını (228.madde), çocukların dilendirilmesini (229.madde), çocuk emeğinin sömürülmesini (117.madde) suç saymıştır. Çocukların sağlığı için tehlikeli maddelerin çocuklara verilmesi veya satılması yasaklanmıştır (194.madde). TCK, çocuk ticaretini (80.madde), çocukların organ ve dokusuna zarar vermeyi ve ticaretini (91.madde), çocuğun hürriyetinden yoksun kılınmasını (109.madde), çocuklara işkence yapılmasını (94.madde), neticesiyle ağırlaştırılmış işkencenin cezasını (95.madde), ve çocuklara eziyet edilmesini (96.madde) yetişkinlere karşı işlenen suçlara göre değerlendirildiğinde arttırılmış ciddi hapis cezalarıyla cezalandırmıştır.

1.6. TÜRKİYE`DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMLERİ

Türkiye`de çocuk koruma sistemleri, genel olarak sosyal hizmetler kapsamında yer almaktadır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu`nda sosyal hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede ASPB`ye çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi için aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek üzere gerekli hizmetleri yürütmek görevi verilmiştir (Çocuk Adalet Sistemi Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Programı, 2013).

Ancak bu yasanın özellikle suça sürüklenen ve suç mağduru olan çocuklar göz önüne alındığında yetersiz olduğu görülecektir. Bu nedenle 2005 yılında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun çocuk adalet sisteminin çok disiplinli ve sektörlü yapısına uyumlu bir çerçeve getirdiği açıktır. Çocuk Koruma Kanunu kullandığı paradigma ve kapsamı açısından önemli bir dönemeç olarak tanımlanabilir. Muhtaçlık kavramı yerine çağdaş çocukluk paradigması ile uyumlu olarak korunma ihtiyacı içinde olan çocuk kavramını kullanan yasada çocuk hakları anlayışına atıfta bulunulması dikkat çekicidir. Yasa kapsadığı yaş sınırı ile de uluslar arası standartlarla uyumludur. Yasanın en önemli katkısı ise önemli bir paradigma değişikliği ile suça sürüklenen çocukları da çocuk koruma paradigmasının kapsamına almasıdır. Böylece Türkiye'deki çocuk koruma tarihinde ilk kez suça sürüklenen çocuklar, salt ceza-adalet sisteminin sorunu olarak görülmekten çıkmıştır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsamaktadır. ÇKK'nın amacı, birinci maddede "korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek" olarak belirtilmiştir. Kanunun beşinci maddesi koruyucu ve destekleyici tedbirlerden bahseder. Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Söz konusu tedbirlerin yerine getirilmesi ile ilgili olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve yerel yönetimler, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, kamu kurum ve kuruluşlarından söz edilmektedir (Çocuk Adalet Sistemi Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Programı, 2013).

Detaylı bir inceleme yapıldığında, her ne kadar Çocuk Koruma Kanunu'nda çeşitli kurum ve kuruluşlara yetki verilmiş olsa da; bu kurum ve kuruluşların çoğunun sorumluluklarını yerine getirmekte yetersiz kaldığı, üzerine düşeni yapmadığı veya yapamadığı, özellikle de kurum bakımında kalan çocuklara verilmesi gereken desteklerin verilemediği, bu konuda hemen hemen bütün yükün Aile ve Sosyal

Politikalar Bakanlığı'nda olduğu görülecektir. Bu da hizmetlerin aksamasına neden olabilmektedir. Kimi zaman korunma ihtiyacı içinde olan çocuğa birden çok tedbir uygulanabilmektedir. Bu tedbiri uygulayan kurumların birbirlerinden habersiz çalışabildikleri, birbirleri ile yeterli iletişimde ve bilgi aktarımında bulunamayabildikleri, sorumluluktan kaçabildikleri bilinmekte olup; bu durum ne yazık ki nadir rastlanan bir durum değildir. Burada dikkat edilmesi gereken belki de en önemli husus; yapılan çalışmaların odağında çocuk olduğu gerçeğidir. Kurum ve kuruluşlarda çalışan kişilerin bu çocuklara bir dosya gözüyle bakması verilen hizmetin niteliğini düşürebilmektedir. Sorunlar elbette ki çözümsüz değildir ancak korunma ihtiyacı içindeki çocuklarla çalışan, çocuklar hakkında alınan tedbirleri uygulamakla görevli olan bu kişilerin dikkatli seçilmesi, iyi bir eğitimden geçirilmesi ve süpervizyon almalarının sağlanması; yani temelde iyi bir politikanın geliştirilmesi gerekmektedir. Korunma ihtiyacı içindeki çocuklar hakkında uygulanan tedbirlerin niteliğinin ve amacının iyi bilinmesi gerekliliği de önemli bir husustur. Bu tedbirlere kısaca göz atmak gerekirse:

1.6.1. TEDBİRLER

1.6.1.1. Danışmanlık Tedbiri

Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeyi amaçlamaktadır.

1.6.1.2. Eğitim Tedbiri

Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesini amaçlamaktadır.

1.6.1.3. Sağlık Tedbiri

Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve psikolojik sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasını amaçlamaktadır.

1.6.1.4. Barınma Tedbiri

Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirlerdir.

1.6.1.5. Bakım Tedbiri

Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesini amaçlamaktadır.

1.6.1.6. Acil Koruma Kararı

Acil koruma kararı, esas kararın verilmesi için gerekli incelemelerin sonucu beklenmeden alınacak tedbir kararıdır. Bu nedenle talep sonrası hemen ve acil korumanın amacı ile sınırlı bir acil inceleme yapılması mümkün ise bu inceleme yapılabileceği gibi, talebi yapan makamın durumun aciliyetini gösterir delilleri ile karar verilmesini talep edebilecektir. Acil koruma kararı, savcı tarafından veya ASPB İl Müdürlüğü tarafından talep edilebileceği gibi mahkemeye de resen verilebilir (ÇKK m.9). Bu kararın alınmasındaki özellik, alınması gereken tedbir için inceleme yapmaya vakit olmamasıdır. Önce tedbir alınır, sonra inceleme yapılır ve ondan sonra karar tekrar gözden geçirilir. Korunma ihtiyacı olan çocuğun varlığı ASPB'ye bildirildiğinde çocuğun derhal kuruma alınması gerekli ise, öncelikle çocuk kuruma alınır. Çocuğun kuruma alınmasından sonra durumu hakkında inceleme başlatılır. Yapılan inceleme çocuğun kuruma alınmasından itibaren 5 gün içerisinde sonuçlanmayacak kadar uzun ise, çocuğun ASPB'ye tesliminden itibaren en geç 5 gün içinde, çocuk hâkiminden acil

korunma kararı verilmesi talep edilmelidir. Çocuk hâkimi en geç 3 gün içinde kararını vermelidir. Acil koruma kararı geçicidir ve verildiği tarihten itibaren 30 gün için geçerlidir. Bu süre içerisinde ASPB İl Müdürlüğü gerekli incelemeyi yapmalı ve çocuğun aileye teslimi gerekiyor ise teslim kararı verilmesi, kurumda koruma altına alınması gerekiyorsa bu yönde karar verilmesi için çocuk mahkemesine başvuruda bulunmalıdır (Çocuk Adalet Sistemi Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Programı, 2013).

1.6.2. KORUMA ALTINA ALMA

Korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar yasalara uygun olarak koruma altına alındıktan sonra çocukların psiko-sosyal ve bilişsel durumlarına, sağlık ve eğitim durumlarına, yaşlarına, aile ilişkilerine uygun olarak yürütülecek mesleki çalışmalar belirlenir. Bu aşamada çocuğu tanımak oldukça önem arz eder. Çocuğun ihtiyaçları, alışkanlıkları, mizacı, neen koruma altında olduğu, uygulanacak mesleki çalışmayı belirlemede temel rolü oynar. Koruma altına alınan çocukların bakım ve gözetimi kurumda sürdürülebileceği gibi çocuğun durumuna göre evlat edindirme, koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırma, sosyal ve ekonomik hizmet modeli ile aile yanında destekleme hizmetlerinden de yararlandırılabilir.

1.6.3. EVLAT EDİNDİRME

Evlat edindirme, öz ana babanın çocuklarını ihmal veya istismar ettiği, özen yükümlülüğünü yerine getirmediği durumlarda koruma altına alınan çocuklara uygulanan bir hizmet modelidir. Bu modelden daha çok küçük yaş grubu çocuklar yararlanmaktadır. Bu duruma sebep olarak evlat edinme ailelerinin tercihlerinin bu yönde olması gösterilebilir. Evlat edindirme hizmetinin amacı kurum bakımındaki çocukların görebilecekleri psiko-sosyal ve bilişsel zararların en aza indirilmesi, aile ortamında yetişerek mutlu bir birey olmalarının sağlanmasıdır.

Evlat edinmede anne-babanın, veli sıfatını taşıyıp taşımadığına bakmadan sadece anne baba olması nedeniyle rızalarını aranmaktadır (TMK m. 309). Evlat edinmede anne-babanın rızası bazı hallerde aranmayacaktır (TMK m. 311). Anne ve/ veya babanın kim

olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa ya da ayırtım gücünden sürekli yoksun iseler ana ve/veya babanın, çocuklarının evlat edinmesinde rızaları aranmaz. Keza anne ve/veya baba, çocuğa karşı göstermek zorunda oldukları özen yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmemişlerse yine böyle davranmış olan ana ve/veya babanın rızası aranmaz (Çocuk Adalet Sistemi Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Programı, 2013).

Ancak son dönemde pek çok mahkemenin çocuğun özel durumunu ayırt etmeksizin ana babanın rızasını arama yoluna gittiği, ana babanın sağlıklı karar veremeyecek halde olduğu durumlarda bile rızalarının çocuklarının geleceğini şekillendirmede etkili olabildiği gözlenmiştir. Burada önemli bir noktaya dikkat çekmekte fayda vardır: toplumumuzun bilinçaltında her ne olursa olsun çocuğun biyolojik anne babasının karar mercii olduğu, anne babanın kararının çocuğun yüksek yararından önce gelebildiği inancı yatmaktadır. Bu inançtan kaynaklı olarak bu çocuklar hakkında verilen kararların şekillendiği görülebilmektedir. Bu durum kimi zaman çocuğun yararına olabilirken kimi zaman da çocuğa zarar verebilmektedir. Karar vericilerin duygusal ve kültürel kaynaklı kararlar almak yerine daha profesyonel ve objektif bir bakış açısıyla konuyu ele almalarının yerinde olacağı düşünülmektedir.

1.6.4. KORUYUCU AİLE UYGULAMASI

Koruyucu aile kurumu, esas itibariyle, çocuk refahı alanında korunmaya muhtaç veya korunma ihtiyacı içinde olan çocuklara yönelik mahkemelerce verilen bir koruma tedbiridir. Bununla beraber koruyucu aile kurumunun üç temel işlevi bulunmaktadır. Çeşitli nedenlerle geçici veya sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olmak üzere bu ortamda kalması uygun görülmeyen çocuğun, normal bir gelişim gösterebilmesi için gereken şartları hazırlama işlevi (bakım-*care* işlevi), çocuğun daha fazla zarar görmemesini, örselenmemesini sağlamak işlevi (koruma-*protection* işlevi), çocuğun kişiliğinin sağlıklı gelişimi için gerekli tedbirleri almak işlevi (tedavi-*treatment* işlevi). Bununla beraber koruyucu aile kural olarak sosyal hizmetler alanında, geçici bir yerleştirme şekli olup, ailedeki olumsuzlukların giderilerek, çocuğun biyolojik ailesine en kısa zamanda döndürülmesiyle veya evlat edinme yoluyla biyolojik ailesine en yakın ortam olduğu düşünülen kişi/aile yanına

evlat edinme yoluyla yerleştirilmesiyle işlevini yitirir. Bu nedenle hâkim gözetim ve denetiminde sürekli bir rehberlik ve inceleme söz konusudur (Doğan, 2013).

Koruyucu aile seçimi yapılırken ailenin kültürel özelliklerinin, sosyal yapısının, aile ilişkilerinin korunma ihtiyacı içindeki çocukla uyumu titiz bir şekilde değerlendirilmelidir. Ne yazık ki bu değerlendirmenin iyi yapılmadığı durumlarda çocuklar kısa sürede tekrar kurum bakımına dönebilmekte, koruyucu aile yanında da ihmal ve istismara uğrayabilmekte ve ikinci bir travma yaşayabilmektedir. Bu ailelerin baş etme stratejileri hakkında bilgi sahibi olmak da oldukça önemlidir. Ailelerin gerekli durumlarda desteklenmesi, bilgilendirilmesi, çocukla iletişimde ve ilgili hukuki durumlarda bilgilendirilmesi aile ve çocuk arasındaki yakınlaşmayı arttıracaktır.

1.6.5. SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMET MODELİ, AİLEYE DÖNÜŞ VE AİLE YANINDA DESTEK PROJESİ

(Mülga) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından 2005 yılında uygulamaya koyulan Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesi'nin temel amacı; 'çocuğun gelişimi için en sağlıklı ortamın kendi ailesinin yanı olduğu ilkesinden hareketle çocuğun bakımının biyolojik ailesi yanında sağlanması' olarak ortaya koyulmuştur. Bu temel amaç doğrultusunda iki hedef grup belirlenerek alt amaçlar oluşturulmuştur. Bu amaçlardan ilki; ekonomik yoksunluk nedeniyle hakkında korunma kararı çıkartılarak kuruluş bakımı hizmetinden yararlandırılan çocukların yeniden biyolojik ailelerine döndürülmeleri için bu ailelerin yardımlarla desteklenmesidir. İkincisi ise, çocuğun ekonomik yoksunluk nedeniyle kuruluş bakımına yerleştirilmeksizin, bir başka deyişle koruma sistemine girmeksizin ailesinin yanında bakımının sağlanmasıdır (Özateş ve Atauz, 2011).

Bu uygulama şu an Ayni-Nakdi Yardım olarak değil Sosyal Ekonomik Destek Hizmet Modeli olarak anılmaktadır. Uygulamanın amacı yukarıda da belirtildiği gibi ekonomik yoksunluklar sebebiyle çocukların kurum bakımına alınmasının önüne geçmek ve bu şekilde kurum bakımına alınan çocukların daha fazla örselenmesine engel olmak amacıyla ailesi yanında desteklemektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus gerçek ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesi gerekliliğidir. Bu hizmet modelinden yararlanan

kişilerinin sıklıkla denetlenmesi, çocukların maddi manevi ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadıklarının tespit edilmesi büyük önem taşımaktadır. Ancak meslek elemanının yetersizliği, yoğun iş yükü, niteliksiz personelin veya farklı alanda eğitim görmüş mesleki bakış açısına sahip olmayan personelin bu alanda hizmet vermesi, verilen hizmetin kalitesini düşürebilmektedir.

Tüm bu bilgiler ve veriler ışığında çocuk refahı alanını yeniden değerlendirdiğimizde ne yazık ki olumlu bir tabloyla karşılaşmadığımızı görürüz. Dünyada; toplumların, ihtiyaçların, politikaların, sosyal ve kültürel alt yapıların, tarihsel mirasların da etkili olduğu çocuk, çocukluk ve çocuk refahına ilişkin pek çok farklı bakış açısı ve sistem üretilmiştir. Bu sistemlerin ne kadar çözüm odaklı olduğu, daha yararlı ne gibi çalışmaların yürütülebileceği elbette tartışılır. Ancak bunca çalışma içerisinde hala çocukların ihmal ve istismar edildiği, bu ihmal ve istismarın her zaman bireysel boyutta kalmadığı, kimi zaman oldukça kurumsal şirketler tarafından gerçekleştirildiği (çocuk işçi çalıştırılması), kimi zaman çocuklar üzerinden para kazanmanın daha farklı ve acımasız sektörler haline getirildiği, kimi zaman ise devletler eliyle doğrudan veya dolaylı yollardan çocukların örselenmesine neden olduğu bilinmektedir.

Bugün bilinen bir gerçektir ki; her hükümet, koruma altındaki çocukları kendi bakış açısını empoze edecek şekilde yetiştirmeye çalışmakta, çocukların sosyo-kültürel alt yapıları, ihtiyaç ve becerileri göz ardı edilmektedir. Çocukları yetiştirmesi için çalıştırılan personelin nitelikleri dikkat edilen en son husus olmakta, çoğunlukla etiğe uygun olmayan yollarla bu kişiler işe alınmakta, bu kişiler de çocukları uygun olmayan yöntemlerle yetiştirmeye çalışırken ikinci veya üçüncü kez istismara veya travmaya sebep olabilmektedir. Bu kişilerin eğitimi için düzenlenen personel eğitimleri yavan kalmakta, herhangi bir yaptırım gücünden yoksun olduğu için verimsiz geçmektedir.

Diğer yönden, elbette çocukla çalışan her personeli aynı bakış açısıyla değerlendirmek doğru bir değerlendirme olmayacaktır. İşini hakkıyla yerine getirmeye çalışan, kendini iyi yetiştirmiş ve çocuk odaklı çalışan pek çok kişi de bulunmaktadır. Ancak; çalışılan alanın oldukça zor ve stresli bir alan olması, zaman içinde personelin motivasyonunun düşmesine, tükenmişlik yaşamasına, bireysel olarak zarar görmesine neden olmaktadır.

Bu noktada devletlerin, alanda psiko-sosyal çalışmalar yürüten meslek elemanlarına ve diğer çalışanlara belli aralıklarla 6 ay veya 1 yıl gibi uzun dinlenme süreleri tanınması, personelin de kendini dinlendirmesine, yenilemesine ve daha verimli çalışmasına yardımcı olacaktır. Unutulmamalıdır ki; ikincil travmaya maruz kalmış bir çalışanın çocuk refahını yeterince gözetmesi pek mümkün olmayacaktır.

1.7. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Korunma gereksinimi içinde olması nedeniyle kurum bakımın alınan çocukların ne yazık ki yaşadıkları kimi sorunlar kurum bakımına alındıktan sonra da devam etmekte olup; kurum bakımına alındıktan sonra daha önceden var olmayan sorunlar yaşadıkları da bilinmektedir. Her ne kadar, bu kurumlar daha az sayıda çocuğun barındığı ve daha iyi şartlarda hizmet veren birimlere dönüştürülmeye çalışılsa da yeterli olmamaktadır. Çeşitli nedenlerle anne baba yanından ayrılan çocukların aile özlemi içerisinde olduğu, bu nedenle psiko-sosyal ve bilişsel gelişimlerinin sekteye uğrayabildiği, çeşitli davranış problemleri gösterdikleri, kaygı bozukluğu vb rahatsızlıklar yaşadıkları, derslerine odaklanamadıkları bu nedenle akademik başarılarının düşük olduğu bilinen bir gerçektir. Bunların yanı sıra; kurumda kalan çocukların birbirlerine karşı akran zorbalığı sergilemesi, kurumun imkan ve olanaklarının zaman zaman çocuğun ihtiyacını karşılayacak nitelikte olmaması, çocuğu korumaya yönelik çıkarılan kanun, yönetmelik, yönerge vb. yetersiz kalması koruma altındaki çocukların zorluk yaşamalarına neden olan diğer etkenlerdendir.

Korunma altındaki çocukları ve bu çocukların deneyimleri sorunları en iyi bilen kişilerin, alanda çalışan sosyal refah çalışanları olduğu düşünülmektedir. Araştırmacının kendisinin de kurum bakımında kalan çocuklarla alanda çalışan bir sosyal refah çalışanı olması, kurum bakımındaki çocukların deneyimlediği problemlerle ve sosyal refah çalışanlarının deneyimlediği problemler ile sürekli karşılaşması, çalışma arkadaşları ile bu konuda tartışmalar yürütmesi, araştırmacının “Araştırma konusunun araştırmacının hayatında yer işgal eden gerçek bir probleme dayanması” bilgisine sahip olması göz önüne alınarak; bu araştırma kapsamında koruma altındaki çocukların yaşadıkları sorunlar sosyal refah çalışanlarının bakış açısı ile değerlendirilecektir.

Bu araştırmanın problemi ise; kurum bakımında kalan çocukların, çocuk koruma sisteminden kaynaklanan sorunlarının çocuk ile çalışan sosyal refah çalışanları gözüyle değerlendirilmesidir.

1.8. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmada kurum bakımında kalan çocukların çocuk koruma sisteminden kaynaklanan psiko-sosyal, bilişsel ve kültürel sorunlarını keşfetmek ve koruma altındaki çocuklarla çalışan sosyal refah çalışanlarının deneyimlerini keşfetmek, çalışmalarının aksayan yönlerini irdelemek amaçlanmaktadır. Bu çerçevede araştırma amacıyla bağlantılı olarak aşağıda yer alan ve birbiri ile ilişkili sorulara yanıt aranmaktadır. Kurum bakımındaki çocukların:

1. Aile ilişkilerine ilişkin yaşantıları,

-Koruma altındaki çocukların yaşadıkları sorunların çözümünde aileleri ile yeterince işbirliği sağlanabiliyor mu?

-Koruma altındaki çocuklar koruma altındaki diğer kardeşleriyle kardeşlik ilişkilerini sağlıklı bir şekilde sürdürebiliyor mu?

2. Koruma altındaki çocukların eğitim ihtiyaçları,

-Destek eğitime ihtiyaç duyan koruma altındaki çocukların eğitim ihtiyaçları kurum içinde de yeterince karşılanabiliyor mu?

-Kurum içinde destek eğitim veren öğretmenlerin sayısı ve niteliği ihtiyacı karşılayacak düzeyde mi?

3. Koruma altındaki çocukların günlük yaşantıları içindeki diğer ihtiyaçları,

-Nakil durumlarına ilişkin yeterli ve zamanında bilgi alabiliyorlar mı?

-Bakımlarını gerçekleştiren bakım elemanlarının nitelikleri çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde mi?

-Sosyo-kültürel faaliyetler gerçekleştirilirken çocukların rehabilitasyonu dikkat edilen bir kriter midir?

4. Koruma altındaki çocuklarla çalışan sosyal refah çalışanlarının mesleki çalışmaları sırasında yaşadıkları temel sorunlar,

- Problem çözümlerinde destek alabiliyorlar mı?

-Çalışmaları süresince verilen mesleki eğitimleri yeterli buluyorlar mı?

-Yasa ve yönetmeliklerin, tedbir kararlarının uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?

-Tükenmişlik hissediyorlar mı? Çalıştıkları yerden beklentileri nelerdir?

1.9. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumların temeli olan çocuğun yetiştirilme şeklinin ve sosyal desteğin ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile yakından alakalı olduğu bilinmektedir. Çocuklarını; çocuk hakları, insan hakları ve evrensel ilkeler eşliğinde yetiştiren toplumların muasır medeniyetler seviyesine ulaşacağını düşünmek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle; bu araştırma “toplumun çocuğu” olarak değerlendirilebilecek koruma altındaki çocukların yaşadıkları sorunları yakından inceleyerek toplumsal bir öz eleştiri yapmaya olanak sağlaması, bunun yanı sıra, bu alanda çalışmak isteyen kişilere bir kaynak niteliği taşıması ve sorunlara ilişkin olarak; yasa yapıcıların dikkate alması gereken noktaları bir araya getirmesi nedeniyle önem taşımaktadır.

1.10. ARAŞTIRMADA GEÇEN TANIMLAR

Araştırma kapsamında kullanılan tanımlara aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal Refah Çalışanı: Bu kavram, korunma ihtiyacı içindeki çocuklarla alanda birebir çalışan, psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve öğretmenlik gibi farklı meslek gruplarına dâhil olan meslek elemanları için kullanılmaktadır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda geçen “sosyal çalışma görevlisi” tanımının, sosyal hizmet eğitimi

almış sosyal çalışmacılara ait olduğu ve bir mesleği tanımlayan bir kavramın birkaç mesleği birden tanımlamak için kullanılmasının uygun olmadığı düşünüldüğünden bu kavrama yer verilmemiştir.

1.11. ETİK HASSASİYETLER

Araştırmacının alanda çalışan bir sosyal refah çalışanı olması, zaman zaman araştırmacının da tükenmişlik, çaresizlik, beklentilerinin karşılanmaması gibi olumsuzlukları deneyimlemesine yol açmıştır. Araştırma yürütülürken kimi zaman sosyal refah çalışanı kimliği ile yaklaşmak, kimi zaman da bu kimlikten sıyrılmak gerekmiştir. Araştırmacı, “maruz kalma” deneyimleri hakkında, alanda çalışan diğer sosyal refah çalışanlarına bilgi vererek destek olmayı amaçlamaktadır.

Deneyimlenen olumsuzluklar karşısında, aile ve arkadaş çevresi ile iletişimini geliştirerek sosyal destek sistemlerini harekete geçirmek, farklı konularda sohbet edebilmek, spor, yürüyüş vb. fiziksel aktivitelerde bulunmak, kendini geliştirmeye ilişkin adımlar atmak, hobileri hayata geçirmek bireyin yaşadığı stresi bertaraf edebilmesi için etkili yöntemlerdendir. Araştırmacının bir diğer önemli baş etme stratejisi ise; deneyimlenen sorunların hayatının tamamını etkilememesi için çalışma saatleri dışında sorunların dillendirilmemesidir. Araştırmacı, deneyimlediği sorunları yakın çevresi ile sürekli konuştuğu takdirde olumsuz duyguları tekrar tekrar yaşadığını fark etmiş olup; gerekmediği takdirde bu konu hakkında konuşmadığında sorunlarına daha objektif bir şekilde yaklaşabildiğini ve çözüm yolları bulabildiğini fark etmiştir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma, kurum bakımında kalan çocukların, çocuk koruma sisteminden kaynaklanan sorunlarının belirlenmesini ve çocuk ile çalışan sosyal refah çalışanları gözüyle değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Araştırma, kurum bakımında kalan çocuklarla mesleki çalışma yürüten on beş sosyal refah çalışanı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirerek nitel araştırma yöntemlerine uygun bir şekilde yapılmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmelerde benzer bilgilerin aktarıldığı fark edilmiş, araştırma, 15 kişi ile yapılan görüşmeler neticesinde doygunluk noktasına ulaşmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, bilgilendirilmiş onam formu hazırlanmıştır. Katılımcılar, araştırmaya gönüllü katılım gösterdiklerini beyan ederek formu imzalamıştır.

Araştırmacının da kurum bakımında kalan çocuklara hizmet veren bir kuruluştaki sosyal refah çalışanı olarak çalışması, yaşanan sorunları yakından gözlemlene imkanı bulması, sorunlar hakkında meslektaşları ve diğer sosyal refah çalışanları ile sık sık fikir alışverişinde bulunması, araştırmacıyı bu alanda nitel bir çalışma yapmaya yönlendirmiştir. Patton (2014), nitel bulguların derinlemesine görüşme, açık uçlu mülakatlar, doğrudan gözlem ve yazılı dokümanlardan oluşan üç farklı veri toplama şekline meydana geldiğini ifade eder. Bu araştırmada, araştırmacı çalıştığı kurumlardan edindiği tecrübeler ve çeşitli vakaları incelemek yoluyla doğrudan gözlem yapmış, konuyla ilgili literatürü taramış ve sosyal refah çalışanları ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirmiştir.

2.2. ÇALIŞMA EVRENİ

Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı olarak çalışan sosyal refah çalışanları araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmada amaçlı

örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır (İlgar ve Coşgun İlgar, 2013). Ankara Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde çalışan 15 sosyal refah çalışanı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kurum bakımında çalışan sosyal refah çalışanlarının öğretmen, psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci gibi farklı branşlara sahip olmaları, bu araştırma yönteminin kullanılmasında etkili olmuştur.

2.3. VERİLER VE TOPLANMASI

Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen ve kurum bakımında kalan çocukların, çocuk koruma sisteminden kaynaklanan sorunlarının belirlenmesini ve çocuk ile çalışan sosyal refah çalışanları gözüyle değerlendirilmesini belirlemeye yönelik geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, araştırmacı tarafından gerçekleştirilen gözlemler aracılığıyla toplanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulabilmesi için izlenen yol şu şekildedir; öncelikle konuyla ilgili literatür taranmış ve koruma altındaki çocukların yaşadıkları sorunlar ana başlıklar altında belirlenmiştir. Sosyal refah çalışanları ile yapılan yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilen bilgiler de formun oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Oluşturulan formun pilot uygulaması yapılmış, daha sonra gerekli düzenlemeler yapılarak asıl form oluşturulmuştur.

Öncelikle veri toplama aracının Ankara ilinde koruma altındaki çocuklarla çalışan farklı kurumlardaki tüm sosyal refah çalışanları ile uygulanması planlanmış ancak; farklı kuruluşlarda çalışan sosyal refah çalışanlarına ulaşamaması, verilerin derinlemesine görüşme yoluyla toplanacak olması nedeniyle aksaklık yaşanmış, maksimum çeşitlilik örneklemesinin Ankara Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde bulunması nedeniyle derinlemesine görüşmeler Ankara Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde çalışan sosyal refah çalışanları ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracında geçen ifadelerin açık, kısa ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir.

Veri toplama aracında 10 soruya yer verilmiştir. Öncelikle sosyal refah çalışanlarının yaş, cinsiyet, medeni durum, mesleği, mesleğini kaç yıldır yaptığı ve kaç yıldır koruma

altındaki çocuklarla fiilen çalıştığına ilişkin bilgileri edinmeye yönelik sorular yer almıştır. Ardından sosyal refah çalışanlarının koruma altındaki çocuklarla çalışırken eğitim, sağlık, izin, aile odaklı hizmetler vb konularda ne gibi sorunlar yaşadıkları, çalıştıkları kurumdan beklentileri, tükenmişlik hissedip hissetmedikleri, destek alıp almadıkları ve eklemek istedikleri başka bir husus olup olmadığıyla ilgili sorulara yer verilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu, 20 Mart-20 Nisan 2017 arasında Ankara ilinde çalışan 15 sosyal refah çalışanına ulaşılarak uygulanmıştır. Bu kişilere araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilmiş, Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan etik kurul izni alınmıştır. Görüşmeler 1 ay sürmüştür. Katılımcıların güvenlerinin kazanılması, araştırmanın amacı hakkında ayrıntılı bilgiler verilmesi katılımcıların fikirlerini daha rahat bir şekilde ifade etmelerinde etkili olmuştur. Her bir görüşme yaklaşık 90 dakika sürmüştür.

Ilgar ve Coşkun Ilgar'ın (2013) da belirttiği gibi; nitel araştırmalarda güven ve empati önemlidir. Başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Görüşmeler genelde uzundur. Yoğun etkileşim gerektirir. Görüşmeyi destekleme amaçlı gözlem yapılır. Birey temelli veri analizi söz konusudur.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Veriler araştırmacı tarafından uygulanan veri toplama aracının ve yapılan derinlemesine görüşmelerde tutulan notların konu başlıklarına göre titizlikle ayrılması ve değerlendirilmesi yoluyla işlenip çözümlenmiştir.

Veriler analiz edilirken (iş yükü, kapasite üstü çalışma vb) belli konuların görüşme formlarında sıklıkla geçtiği tespit edilmiş, sosyal refah çalışanlarının ortak sorunlarını yansıttığı düşünülen tekrar ve vurgular tema olarak seçilmiştir.

Analiz sürecinde tüm dökümler baştan sona okunmuş ve araştırma süresince toplanan materyaller gözden geçirilmiştir. Önceki literatür taramasından elde edilen notlar ve sonraki okuma sürecinde elde edilen notlar karşılaştırılmış, gerekli ekleme ve

ıkarmalar yapılmıştır. Araştırma dökümleri teker teker kodlanmıştır (line by line, open coding) (İlgar ve Coşkun İlgar, 2013)

BÖLÜM III

ANALİZ¹

Bu bölümde sosyal refah çalışanlarından (SRÇ) elde edilen bulguların analizi yer almaktadır. Bunlar; SRÇ'ler hakkında genel bilgi veren bulgular, SRÇ'lerin yaşadıkları sorunlara ve beklentilerine yönelik bulgular ve koruma altındaki çocukların sorunlarına ilişkin SRÇ'lerin bakış açısıyla elde edilen bulgular olmak üzere 3 ana başlık altında ele alınmıştır.

3.1. SOSYAL REFAH ÇALIŞANLARINI TANITAN BULGULAR

Sosyal Refah Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bulgular sosyal refah çalışanlarının yaşları, cinsiyetleri, medeni durumları, eğitim durumları, meslekleri, mesleklerini kaç yıldır yaptıkları ve koruma altındaki çocuklarla fiilen kaç yıldır çalıştıklarına dair bilgi verici nitelikteki bulgulardır. Araştırma kapsamında görüşülen sosyal refah çalışanlarının 8'inin kadın, 7'sinin erkek olduğu görülmektedir. Sosyal refah çalışanlarından 3 kişinin bekar, 12 kişinin ise evli olduğu anlaşılmıştır.

Görüşme yapılan sosyal refah çalışanları arasında 25 yaşından küçük bir meslek elemanının bulunmadığı, 25-34 yaş aralığında 8, 35-45 yaş aralığında 6 ve 45 yaş üstü 1 SRÇ bulunduğu tespit edilmiştir. SRÇ'nin yaş ortalamasının 34,8 olduğu belirlenmiştir. SRÇ'nin cinsiyete göre yaş dağılımına bakıldığında; kadınların çoğunluğunun 35-45 yaş arasında olduğu, 25-35 yaş grubunun 2. sırada geldiği, 45 yaş üstü kadın SRÇ bulunmadığı görülmektedir. Erkeklerde ise; çoğunluğun 25-35 yaş grubu olduğu, 35-45 yaş grubunda 1 kişi, 45 yaş üstü 1 kişi bulunduğu gözlenmiştir.

Görüşme yapılan kişilerden sadece 1'inin lise mezunu olduğu, 9'unun lisans mezunu olduğu ve 5 kişinin yüksek lisans mezunu olduğu bilgilerine ulaşılmıştır. SRÇ'nin

¹ Bundan sonra sosyal refah çalışanları yerine SRÇ kısaltması kullanılacaktır.

ağırlıklı olarak lisans mezunu olduğu, bunun yanında yüksek lisans yapan SRÇ'lerin de sayıca fazla olduğu (5) belirlenmiştir.

Sosyal refah çalışanlarından 3 kişinin sosyal çalışmacı, 4 kişinin öğretmen, 1 kişinin sosyolog, 4 kişinin çocuk gelişimci, 1 kişinin hemşire olduğu ve 2 kişinin de psikolog olduğu görülmektedir. Genel dağılımın sosyal çalışmacılar, öğretmenler ve çocuk gelişimciler arasında olduğu görülebilmektedir.

Mesleğini 0 ila 5 yıl arasında yapan 6 kişi, 5 ila 10 yıl arasında yapan 4 kişi ve 10 yıldan uzun süredir yapan 5 kişi bulunmaktadır. SRÇ'lerin mesleklerini kaç yıldır yaptıkları değerlendirildiğinde; dağılımın eşit olduğu, herhangi bir grupta yığılma yaşanmadığı görülebilmektedir.

Koruma altındaki çocuklarla fiilen 0 ila 5 yıl arasında çalışan 11 kişi, 5 ila 10 yıl arasında çalışan 1 kişi ve 10 yıldan fazla süredir çalışan 3 kişi bulunmaktadır. SRÇ'ler içinde mesleklerini uzun süredir yapanların sayısının fazla olmasına rağmen koruma altındaki çocuklarla çalışan SRÇ'lerin yoğunlukla 0-5 yıl aralığında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda daha önce farklı alanlarda hizmet veren SRÇ'lerin yoğunlukta olduğu düşünülebilir.

3.2. SOSYAL REFAH ÇALIŞANLARININ UYGULAMADA DENEYİMLEDİĞİ SORUNLARA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölüm sosyal refah çalışanlarının koruma altındaki çocuklarla mesleki çalışmalarını yürütürken yaşadıkları temel sorunlara ilişkin bulgulara değinecektir. Sorunlar ailelerle işbirliği, problem çözümünde destek alma, mesleki eğitimlerin yeterliliği, yasa ve yönetmelikler, tedbirler, tükenmişlik, çalışanların çalıştıkları yerden beklentileri ile sınırlandırılmıştır.

Ailelerle İş Birliğine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında oranlama yapıldığında SRÇ'lerin yarıya yakın bir oranda çocuklarla yaptıkları mesleki çalışmalarda, izin/ziyaret durumlarında ve ailelerin çocuklarına karşı yönlendirmelerinde herhangi bir sorun yaşamadıklarını, ailelere uygun bir dille açıklama yapıldığında ailelerin direnç göstermediğini ifade ettiği görülmüştür. 7-12 yaş grubu çocukların grup sorumluluğunu yapan meslek elemanları, gruplarındaki çocukların koruyucu aile hizmet modelinden faydalanmadığını, genellikle bu yaş grubu için koruyucu aile talebi olmadığını, bu nedenle bu konuda aile işbirliğine dair sorun yaşanmadığını ifade etmiştir.

(*Erkek, Psikolog, 30*) “(Koruyucu aile hizmeti için) Aile işbirliği sağlamasa da işlem yapılabilir. Gerekli açıklama yapılırsa itiraz almadım. İşbirliği sağlamıyorlar. Çoğunlukla geleneksel yöntemleri tercih ediyorlar.”

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde öz ailenin rızasının alınmasına ilişkin bir ibare bulunmadığından koruma altındaki çocuğun koruyucu aile hizmet modelinden yararlanmasına ilgili sosyal çalışma görevlisi karar vermektedir. Ailelerin genel olarak çocuklarının başka bir aile yanında yaşamasına olumlu bakmadığı bilinmekle birlikte, ilgili sosyal refah çalışanının iletişim becerisi, ailenin direncini azaltabilmektedir.

(*Erkek, Öğretmen, 28*) “Genellikle ailelerle işbirliği sağlayamıyorum. İstekleri bitmiyor ve her şeyin kendi istekleri doğrultusunda olmasını istiyorlar.”, diğer bir kişi:

(*Kadın, Çocuk Gelişimci, 28*) “Çocukların izin dönüşlerinde çok fazla olumsuz değişim olmakta, (çocuklarını) ‘devlet çocuğusun istediğini yapabilirsin’ şeklinde yönlendiriyorlar.” “Burayı her şeyi vermek zorunda gösteriyorlar (çocuklarına). Hem çocuklarını yanlarına almıyorlar hem de başka aile yanına gitmesini istemiyorlar”,

Çocuğu kurum bakımında olan ailelerin, çocuklarının her türlü imkândan yararlandırılmalarına ilişkin beklenti içinde olduğu, ancak kimi zaman bu beklentilerini sağlıklı yollardan dile getirdikleri ya da beklentilerinin gerçekçi olmadığı, çocuğun “istediğini yapabileceği” ya da çocuğa “istediğinin verileceği” yönünde bir algıya sahip oldukları ve çocuklarını da bu şekilde yönlendirdikleri bilinmektedir. Ailelerle konu hakkında gerekli mesleki çalışmalar yapıldığında ve bilgilendirildiklerinde bazı ailelerin

bu tutumdan vazgeçtiği görülürken, bazı ailelerin olumsuz tutumlarını sürdürdüğü, ailelerin olumsuz tutumların çocukların kurum bakımına ilişkin bakış açısını ve ilgili sosyal refah çalışanı ile iletişimini olumsuz etkileyebildiği bilinmektedir.

(*Erkek, Sosyolog, 38*) “Yatılı ve saatlik izne alınan çocukların kuruluşa zamanından geç gelmesi, izne alınabilecek çocukların aileler tarafından izne alınmaması. Koruyucu aileye önerilen çocuklardan koruyucu aileye gitme/evlatlık verilme aşamasına gelen vakam olmamıştır.”,

Ailelerin zaman zaman çocuklarını izne almaktan imtina ettiği, çocuğunu aramadığı, ilgilenmediği, yeni bir düzen kurması, yeni bir evlilik yapması, çocuğunu “gözden çıkarması” gibi durumların ailenin bu davranışında etkili olabildiği gözlenmiştir. Hem erkek hem de kadın ebeveynlerin çocuklarını “gözden çıkarabildiği” gözlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin bu davranışın ortaya çıkmasında etkisi olduğuna dair bir bulguya rastlanmamıştır. Ailelere çocuğun izne gidemediği, öz ailesi iletişimini sürdüremediği durumlarda olumsuz etkilendiği, çeşitli davranış bozuklukları gösterebildiği anlatılmakla beraber yine bazı ailelerin bu davranışlarını sürdürdüğü bilinmektedir.

(*Erkek, Öğretmen, 57*) “Parçalanmış ailelerde eşlerin kavgaya çocuk üzerinden devam etmeleri, çocuklarını kısa vadede gerçekleşmesi mümkün olmayan söz ve umutlarla kandırmaları”.

Ebeveynlerin olumsuz tutumlarının, çocukların iki ebeveyn arasında seçim yapmaya zorlanmasının veya bir ebeveynin diğeri hakkında olumsuz ifadeler kullanmasının çocukların psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu tür davranışların çocuklarda acı, umutsuzluk, bağımlılık, kayıp korkusu, kızgınlık, huzursuzluk, parmak emme, mastürbasyon, bebeksi konuşma, okul fobisi, oyunlarda kızgınlık ve öfkenin dışa vurulması, kavgacılık, ilaç kötüye kullanımı, regresyon, emosyonel gereksinimlerde artma, artmış agresyon gibi belirtilere yol açtığı ifade edilmektedir (<https://psycup.com/blogs/7>).

Ailelerle işbirliği konusunda sorunlar yaşanabildiği, soruların daha çok koruyucu aile hizmet modeli ve ailelerin çocuklarına karşı uygun olmayan yönlendirmeleri nedeniyle ortaya çıktığı, ailelerin çocuğunu yanına almak istememesine karşın başka bir aile

yanında bakımının sürdürülmesini de istemediği, çocukların kurum bakımında kalmaya devam etmesini istediği, kurum bakımının çocukların psiko-sosyal gelişimleri üzerindeki olası zararları ailelere anlatılmasına karşın ailelerin bu konuda duyarsız davrandığı, zaman zaman çocuklarına meslek elemanını ve kurumu suçlayıcı nitelikte açıklamalarda bulundukları bulgularına ulaşılmıştır.

Problem Çözümünde Destek Almaya İlişkin Bulgular

SRÇ'lerin koruma altındaki çocuklarla mesleki çalışma yaparken çeşitli sorunlarla karşılaşabildikleri ve desteğe ihtiyaç duydukları bilinmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen SRÇ'lerden yarısına yakını destek aldığını söylerken diğer yarısı herhangi bir destek alamadığını ifade etmiştir. Destek aldığını ifade eden SRÇ'ler:

(Kadın, Öğretmen, 39) “İzah etmeye çalıştığımız durumu aile anlamak istemediği zaman çalışma arkadaşlarımız yardımcı oluyor.”

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 42) “İdari destek alınıyor, gerekli vaka toplantıları yapılıyor.” SRÇ'ler daha çok çalışma arkadaşlarının bilgi birikimi ve tecrübelerine değinirken ikinci sırada idari destek, üçüncü sırada ise çocuklardan alınan destek gelmiştir. Çocuklardan destek aldığını söyleyen SRÇ'ler:

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 42) “İletişim sorunlarında çocukla yapılan görüşmeler olumlu sonuç veriyor.”,

(Erkek, Öğretmen, 57) “Çocukları da aileler bazen ‘... şöyle şöyle ... böyle böyle anlat’ gibi doldursalar da, çocuklar ekseriyetle çocuktan al haberi veya bir çocuk masumiyeti ile her şeyi olduğu gibi anlatıyor.” vb yanıtlar vermiş olup; çocuklardan destek aldığını ifade edenler az sayıdadır. Destek alamadığını söyleyen SRÇ'ler ise:

(Erkek, Öğretmen, 28) “Çok destek olunduğunu söyleyemem çünkü herkes yeterince sorunla boğuşuyor. İdare çoğunlukla destek olmaya çalışıyor ancak bazı durumlarda yalnız kalıyorsunuz.”

(Kadın, Psikolog, 28) “İdari destek alamıyorum. Genellikle aileyi yatıştırmak adına uygun olmayan şeylere dahi ‘tamam’ diyerek grup sorumlusunu etkisiz kılabiliyorlar.”

(*Erkek, Psikolog, 30*) “Hayır. Genellikle çocuklar bu ilişkide pasif kalmaktadır.” gibi yanıtlar vererek çalışma arkadaşlarının iş yükü nedeniyle kendilerine destek olamadıklarından, idari personelin çözüm odaklı olmak yerine meslek elemanlarını sorunlar ile baş başa bıraktığından bahsetmiştir. Destek alamayan SRÇ'lere ilişkin bulgular, Gelen ve Çınar'ın (2014) elde ettiği idareciler ve personel arasında iletişim ve görev dağılımı ile ilgili problemler yaşandığına, görev dağılımının eşit olmadığına, ve personelin işe karşı motivasyonunun düştüğüne yönelik bulgulara paralel niteliktedir.

Mesleki Eğitimlerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

SRÇ'ler ile çalıştıkları süre boyunca mesleki eğitim alıp almadıkları, aldılar ise eğitimleri yeterli bulup bulmadıkları üzerine yapılan görüşmelerde bir kısmı eğitimleri yeterli bulduğunu ifade ederken 2 kişi konu ile ilgili fikir beyan etmemiştir. Çoğunluk ise eğitimlerin yeterli ve verimli olmadığını, davranış problemleri, çocuk psikolojisi, iletişim, mahremiyet, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar, ailelerle iletişim, stresle başa çıkma, yeni yasa ve yönetmelikler, güncel akademik bilgiler konularında eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir. Ayrıca bir sosyal refah çalışanı:

(*Kadın, Psikolog, 28*) “Hayır. Verilen eğitimlerden çok eğitimin aynı kuruluş içindeki meslek elemanları tarafından verilmesini doğru bulmuyorum. Alanında uzman kişiler eğitim vermek üzere kuruma çağırılabilir.” Derken, diğer bir sosyal refah çalışanı:

(*Erkek, Öğretmen, 28*) “Yetersiz. Çocuklara yönelik hep teori eğitimi var. Uygulama şart.” demiştir. Sosyal refah çalışanlarının süpervizyon almadıkları, kendi bilgi birikim ve çabaları ile konu hakkında tecrübe edinmeye çalıştıkları binmektedir. Bir başka sosyal refah çalışanı ise:

(*Kadın, Sosyal Çalışmacı, 29*) “Çocuk psikolojisi, iletişim vb. eğitimlere ihtiyaç duyulduğu halde bu konuyla ilgili çalışma yapılmıyor.” demiştir.

(*Erkek, Sosyolog, 38*) “Meslek elemanlarına verilen eğitimler sonuç olarak artırılabilir. Çalışılan alanla ilgili mevzuat, sorunlu ailelerle iletişimle çocuklarla ilgili karar verme sürecinde ortaya çıkan stresle baş etme konusunda eğitimler düzenlenebilir.”

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 42) “Günlük gelişen gelişmeler konusunda eğitim verilebilir.”

(Erkek, Sosyal Çalışmacı, 28) “Kısmen yeterli buluyorum. Özel eğitim alanında eğitime ihtiyaç duyulmakta.”

Hemen hemen her grupta özel gereksinimi olan ve özel eğitim alan çocuğun bulunduğu, ancak gruplardan sorumlu her sosyal refah çalışanının özel eğitim alanında yeterli bilgi ve birikime sahip olmadığı yine sosyal refah çalışanları tarafından ifade edilmiştir. Bu durum, yapılan çalışmaların verimini azaltmakta ve kalitesini düşürmektedir. Sosyal refah çalışanlarına düzenli aralıklarla verilecek mesleki eğitimlerin hem farkındalığı arttıracak hem de çocuklara yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Yasa ve Yönetmeliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Sosyal refah çalışanları çocuklara yönelik hazırlanan yasa ve yönetmelikleri değerlendirdiklerinde büyük bir çoğunluğun yetersiz bulduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Bir kişi konu hakkında fikir beyan etmezken, az sayıda sosyal refah çalışanı ise yasa ve yönetmelikleri yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Yetersiz bulanlar:

(Kadın, Psikolog, 28) “Yeterli değil. Ucu açık konular var. Geliştirilen yöntemlere göre yönetmelikler de geliştirilmeli ama buna zaman ayrılmıyor.”

(Erkek, Öğretmen, 28) “Yol gösterilmiyor, çalışmalar baltalanıyor. Bence aile çocuğuna sahip çıkmalı. Çıkmıyorsa da yaptırım olmalı. Aileler burayı otel gibi görüyor.” diyerek ihtiyaç duydukları yönlendirmeleri yasa ve mevzuattan elde edemediğini ifade etmiştir.

Yapılan derinlemesine görüşmelerde çocuklarını kurum bakımına bırakan ve geri almak istemeyen ailelere para cezası vb yaptırımlar uygulanması, böylece ailelerin gerek olmayan hallerde çocuklarını kurum bakımına teslim etmelerinin önüne geçilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

(Erkek, Sosyolog, 38) “Yasa ve yönetmelikler genel anlamda yeterlidir. Kuruluşların kapasitesinin yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Bunun dışında özellikle 13-18 yaş grubunun bulunduğu yetiştirme yurtlarından BSRM profiline uygun

çocuklar bulunabilmektedir. Yaşanan şiddet olaylarının üzerine yeterince gidilmemektedir.”

(Kadın, Sosyal Çalışmacı, 29) “Aile içi iletişimin göz ardı edilerek hazırlanan yönetmeliklerin olduğunu düşünüyorum. Çoğu açığı bizim kapatmamız gerekiyor. Üstelik yönlendirmeler çok yetersiz.”

(Erkek, Öğretmen, 57) “Birinci soruya evet diyeceğim yerler de var hayır diyeceğimde. Bana göre esas sorun 2.de Biz 1. Soruya eleştiri getirirken ... Sahada çalışmış mı? ... Kaç gün alanda kalmış, kaç çocukla çalışmış gibi eleştiriler yapıyoruz. Bu eleştiri sahipleri ve akademisyenler de yasa, yönetmelik, çocuk kanunu çıkardı mı aynı eleştirileri yapmaktan kendimi alamıyorum.”

Yasa ve yönetmeliklerin alan deneyimi olmayan kişilerce hazırlandığı, bu nedenle eksik yönlerinin olduğu, amacına hizmet etmediği sosyal refah çalışanları tarafından ifade edilmiştir. Yasa yapıcıların alana ilişkin temel bilgi ve birikimlerinin uygulamalarla paralel olup olmadığı tartışmaya değer bir konudur.

(Erkek, Sosyal Çalışmacı, 28) “Hayır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun meslek elemanını güvende tutması gerekir.”

Sosyal refah çalışanının yaptığı çalışmalarda kendini güvende hissetmediği açıkça görülmekle birlikte Çocuk Koruma Kanunun meslek elemanını korumaya yönelik olmaması normal karşılanmalıdır. Sosyal refah çalışanlarının yeterli süpervizyon alamamasının, hata yaptıklarında yalnız bırakılmalarının, kendi ifadeleri ile “güvende tutulmamalarının” yasadan ziyade idari yapı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 42) “Daha açıklayıcı olabilir.” gibi ifadelerle yasa ve yönetmeliklerin alan tecrübesi olmayan kişiler tarafından hazırlanması nedeniyle yeterince uygulamaya dönük olmadığını, bir kısmı ise yeterince anlaşılır olmadığını ifade etmiştir. Bulgular, Karataş'ın (2007) Türkiye'de yeterli ve etkili bir çocuk politikası olmadığına ilişkin görüşlerini destekler niteliktedir. Dünyada uygulanan çocuk koruma politikaları hakkında bilgi sahibi olduğunu ifade eden SRÇ'ler ve bu soruya cevap vermeyenler azınlıkta kalırken, bilmediğini ifade edenler çoğunluktadır. Bilinen politikalar arasında en çok BM Çocuk Hakları Sözleşmesi gelmekte olup; konu

hakkında bilgi sahibi olmadığını ifade eden sosyal refah çalışanları da ülkemizdeki politikaların profesyonel ve etik olmadığını, dünyada daha profesyonel ve etik şekilde çalışmalar yapıldığını düşündüklerini ifade etmiştir. Bir kişi farklı bir açıdan konuya yaklaşarak:

(*Erkek, Öğretmen, 32*) “Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşlar var ancak onların politikaları ‘Görmüyorum-bilmiyorum-duymuyorum-ilgilenmiyorum’ tarzında. Müslüman ülkelerde ölen öldürülen çocuklar için politikaları yok.” demiştir.

Tedbir Kararlarının Yeterliliği Ve Uygulamalara İlişkin Bulgular

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında uygulanan bakım tedbiri, sağlık tedbiri, danışmanlık ve eğitim tedbirlerinin yeterliliği ve uygulamalara yansımaları hakkında sorulan sorulara 2 kişi yeterli olduğu cevabını verirken, 1 kişi konu hakkında fikir beyan etmemiştir. Grubun geri kalanı ise tedbirlerin yeterli olmadığını ve amacına ulaşmadığını, iş yükünü arttırdığını, maddi bir getirisinin bulunmadığını, tedbir uygulayan kişilerin yeterliliklerinin denetlenmesi gerektiğini, sağlık ve eğitim tedbirleri konusunda Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı’nın daha çok sorumluluk alması gerektiğini, gerekli olmayan hallerde bile bakım tedbiri alınabildiğini, bu durumun çocuğun aileye dönüşünü zorlaştırdığını, danışmanlık tedbirinin sadece alanında uzman bir ekip tarafından uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

(*Erkek, Öğretmen, 28*) “Danışmanlık tedbiri için alanında uzman psikologların görev yapması gerekir. Ayrıca ücret adaletsizliği de cabası. Aynı işi yapan kişiler kıdeme göre ücret alıyor.” demiştir. Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkındaki Yönetmelik’te Madde 28 (1): “Kanun kapsamındaki tedbirleri uygulayan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda görevli sosyal çalışma görevlilerine almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında aylık ödenek verilir.” denmektedir. (https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/um_cocukkorumatedbirkararlar_i.pdf) Sosyal refah çalışanlarının danışmanlık tedbiri uygularken aynı yükümlülükleri yerine getirmeleri ancak farklı ücret almaları huzursuzluğa yol açarken, kimi sosyal refah çalışanlarının branşı nedeniyle kendini danışmanlık yapacak yeterlilikte

görmemesi, danışmanlığın da ayrıca iş yükü oluşturmaları nedeniyle tedbiri uygulama konusunda çekinceleri olduğunu ortaya koymaktadır.

(*Kadın, Çocuk Gelişimci, 28*) “Ailelerin bu tedbirleri suiistimal ettiklerine, koruma ihtiyacı olmayan çocuğun dahi koruma altına alındığına şahit oluyoruz. Bu noktada raporu yazan personellerin ince eleyp sık dokuyarak doğru karar vermeye çalışması, yükü kendi üstünden atma zihniyeti ile çalışmaması gerekmekte. Ailelerin yuvaları yatılı okul olarak görmekten uzaklaştırılması gerekmektedir.” demiştir.

(*Erkek, Sosyolog, 38*) “Bakım tedbiri konusunda yeterli ve adil bir inceleme/değerlendirme yapılmadan mahkemeden bakım tedbiri talep edilebildiği, aile yanına dönüş konusunda da ilgili meslek elemanının raporlarına kurum idaresi ve İl Müdürlüğü tarafından müdahale edilebildiğini düşünüyorum. Danışmanlık tedbirlerinde takiplerin yeterli sıklıkla yapılamadığı kanaatindeyim.”

Zaman zaman sosyal hizmet merkezleri tarafından verilen bakım tedbirlerinin risklere karşı önlem almak ve “anı kurtarmak”, “kendini garantiye almak” adına verilebildiği, aile yanında desteklenebilecek durumdaki çocukların da kurum bakımına alınabildiği, bu tür durumların kuruluşlarda iş yükünü arttırdığı, çocuğun gereksiz yere yıpranmasına sebep olduğu bilinen bir gerçektir. Sosyal refah çalışanlarının süpervizyon almamaları, bu tür durumlarda yanlış kararların verilebilmesine yol açabilmektedir. Kimi zaman ise sosyal refah çalışanının rapor sonucunda belirttiği kanaatini değiştirmesinin istendiği, bu konuda baskı oluşabildiği, bu tür baskıların da yanlış kararların alınmasına yol açabildiği düşünülmektedir.

(*Kadın, Sosyal Çalışmacı, 29*) “Tedbir kararlarının farklı kişiler tarafından uygulanması nedeni ile bütüncül bir çalışma yapılamadığı kanaatindeyim. Danışmanlık tedbirinin yanlış kişiye uygulandığını düşünüyorum. Öncelik aile olmalı, odak aile olmalıdır.”

Bu sosyal refah çalışanının da değindiği gibi, aynı anda farklı kurumlarca uygulanan tedbirlerin kimi zaman farklı kanaatleri beraberinde getirdiği, kurumların birbirinden haberi olmaması nedeniyle eksik bilgi akışı ve yanlış yönlendirmelerle yanlış kararlar verilebildiği bilinmektedir. Örneğin sağlık tedbiri Sağlık Bakanlığına bağlı kurumlar tarafından uygulanırken danışmanlık tedbiri kimi zaman Milli Eğitim Bakanlığı, kimi zaman ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından uygulanmaktadır. Bu

kuruluşların yazdıkları raporları ve kayıt altına aldıkları görüşmeleri istisna durumlar haricinde birbirine gönderme zorunluluğu olmadığı, bu nedenle bütüncül bir çalışma yapılamadığı bilinen bir gerçektir.

Tükenmişliğe İlişkin Bulgular

Kuruluştaki kalan çocuklarla mesleki çalışma yürüten sosyal refah çalışanlarının tükenmişlikleri değerlendirildiğinde; grubun yarıdan fazlası tükenmişlik hissettiğini ifade ederken, geri kalanı tükenmişlik hissetmediğini ifade etmiştir. Tükenmişlik hissedenler:

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 28) “Yavaş yavaş tükeniyoruz. Televizyonlarda görülen vakaların kat kat fazlasını görüyoruz, yaşayan çocuklarla çalışıyoruz. Emek veriyoruz bazen karşılığını alamıyoruz ya da sizi anlamayan insanlarla çalışıyorsunuz bazen, daha çok yoruluyorsunuz. Çocukların aileleri daha da çok yoruyor sizi.”,

(Kadın, Psikolog, 28) “Evet tükenmişlik hissediyorum. Sıklıkla hissediyorum. (Haftada 2-3 kez) nedenleri; iş yerindeki yoğun tempo, mesleki doyumun olmayışı, idarenin yetersizliği, idarenin meslek elemanlarına adaletsiz davranması”

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 39) “Tüm iş yükünün meslek elemanlarına yüklenmesi hissettiriyor. Aile ile mahkemeler ile okul ile rehabilitasyonlar (özel eğitim merkezleri) ile çocuk ile personel ile uğraşmak hepsinin yükünün sizde olması zor elbette.”

(Erkek, Sosyal Çalışmacı, 25) “Tükenmişlik değil çaresizlik.. Sık sık. Hizmetlerin profesyonel olmayıp gündelik sürdürülmesi. Açıkçası bu şartlar altında profesyonel bir müdürlük mümkün değil. Personel azlığı, niteliği..”

Tükenmişlik hissettiğini ifade eden sosyal refah çalışanları, ağır vakalardan etkilenmekle birlikte, iş yükü, yoğun tempo, iş yerindeki adaletsizlik vb durumlara daha fazla vurgu yapmıştır. Bir çocuğun bütün sorumluluğunu tek başına bir kişide olmasının, çocuk refah sistemlerinin yetersizliğine ilişkin önemli bir kanıt oluşturduğu düşünülmektedir. Sosyal refah çalışanlarının ağır vakaların psikolojik yükünü bertaraf etmekte daha fazla imkana sahip olduğu ancak iş yerindeki sıkıntılarla sürekli

yüzleşmeleri nedeniyle bu sıkıntıların tükenmişlik hissetmelerinde daha fazla rol oynadığı düşünülmektedir.

(*Erkek, Öğretmen, 32*) “Bazen evet hissediyorum. Çocukların aileleri beni tehdit ettiklerinde, bakanlığımızdaki müfettiş ve denetmenler beni gereksiz yere ayağına kadar çağırıp sorguladığında.”

Tükenmişlik hissetmediğini ifade eden bir sosyal refah çalışanı farklı bir bakış açısı ile yaklaşmıştır:

(*Erkek, Sosyolog, 38*) “Henüz tükenmişlik derecesinde yakınmalarım olmamakla birlikte psikolojik, vicdani ve mental olarak çok yorucu bir iş yaptığımız kanaatindeyim. Çocukların hayatlarına doğrudan etki eden konularda karar alma gerekliliği işimizin en yıpratıcı yönünü oluşturmaktadır.”

Genelde tükenmişlik nedeni olarak kuruluşun kapasite üstü hizmet vermesi, iş yükü, iş yerindeki adaletsiz yaklaşımlar, sosyal çalışma görevlisi olarak değerlendirilmeleri nedeniyle mesleklerini yapamama ve zorlu vakalar gösterilmiştir. Tükenmişlik hissetmediğini ifade eden SRÇ'lerin çoğunluğunun 0-5 yıl aralığında fiilen koruma altındaki çocuklarla çalıştığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sosyal Refah Çalışanlarının Çalıştıkları Kurumdan Beklentilerine İlişkin Bulgular

Sosyal refah çalışanlarının, çalıştıkları kurumdan beklentilerinin neler olduğu ve beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığına ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; az sayıda kişi beklentilerinin karşılandığını ifade ederken, çoğunluk karşılanmadığını ifade etmiş, 2 kişi ise yanıt vermemeyi tercih etmiştir. Oranlar değerlendirildiğinde SRÇ'lerin yüksek oranda beklentilerinin karşılanmadığı ve düşük motivasyon ile çalıştıkları gözlenmektedir. Karşılanmayan beklentiler arasında, adaletli bir ortamda çalışma, emeğinin karşılığını alma, eğitimini aldığı mesleğe göre görevlendirilme, insan olarak değer görme, mesleki çalışmaların fark edilmesi ve takdir edilmesi, mesleki doyum elde etme, yeterli ve becerikli destek personel ile çalışabilme, yaşanan aksaklıklar konusunda reform yapılması bulunmaktadır.

(*Erkek, Sosyal Çalışmacı, 25*) “Kurumda beklenti olmaz, memur umduğunu değil bulduğunu çalışır. Yine de daha önce bahsedilen reformlar olsa fena olmaz.” demiştir. Diğer bir kişi ise:

(*Erkek, Öğretmen, 28*) “(Beklentiler) karşılanmıyor. Bir şeyler üretmek, kazandırmak istiyorum. Fakat tek yaptığımız çocuk alıp vermek.” demiştir.

(*Kadın, Hemşire, 36*) “Hayır. Daha iyi şartlarda çalışmak isterdim.”

Sosyal refah çalışanlarının koruma altındaki çocuklarla mesleki çalışma yaparken yaşadıkları sorunlara ilişkin şu bulgular ortaya çıkmıştır:

-Kuruluşun kapasite üstü çalışması nedeniyle hizmet kalitesinin düşmesi ve iş yükünün artması bütün sosyal refah çalışanları tarafından ifade edilmiş olup; yaşanan sorunların ana nedeni olarak görülmektedir. Bir kişi bu konuda çarpıcı bir açıklamada bulunmuştur:

(*Erkek, Öğretmen, 57*) “En büyük sorun birçok kuruluş kapasite üstünde çalışıyor. $2*2=4$ Matematikte, Fizikte, Asya’da ve Avrupa’da her yerde aynıdır. Ama çocuk için bir yerde şu kadar çocuğa şu kadar bakıcı.”

-Grubun çoğu bakım elemanlarını psiko-sosyal, bilişsel, eğitimsel olarak yeterli görse de, verilen yönergeyi anlama ve doğru şekilde yerine getirmede, çocuklarla iletişim kurmada, çocukları tanımada ve kendini geliştirmede yeterli olmadığını düşünmektedir. Grubun geri kalanı ise bakım elemanlarını hiçbir şekilde yeterli görmemektedir. Bir kişi bakım elemanları için:

(*Erkek, Öğretmen, 28*) “Yetersiz. Genellikle öğrenmeye kapalılar. Yeni bir şey yaptıklarında başıma bir şey gelir mi korkusu var.” demiştir. Çocukların vakitlerinin büyük bir kısmını bakım elemanları ile geçirmeleri, SRC’lerin olmadığı zamanlarda mesleki çalışmaların bakım elemanları tarafından takip edilmesi nedeniyle bakım elemanlarının yeterliliği büyük bir önem arz etmektedir.

-Sosyal refah çalışanlarının tamamı koruyucu aile ve sosyal ekonomik destek hizmet modellerinin suiistimal edildiğini düşünmekte olup; koruyucu aile hizmetinin daha profesyonel bir şekilde yerine getirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Araştırma

kapsamında koruyucu aile hizmet modelinin geliştirilmesine ve daha profesyonel bir şekilde uygulanmasına ilişkin bulgular, Yazıcı'nın (2013) koruyucu aile oranlarının ülkemizde düşük olma sebeplerinin başında kültürel etkenlerin ve aile sistemi anlayışının gelmesi yönündeki bulguları ile benzer niteliktedir.

-Çalışanların bir çoğu çocuklar ile çalışmak dışında bir imkanı olsa kullanmak istediğini ifade ederken, yine büyük bir çoğunluğu elinde olsa başka bir iş yerinde çalışmak istediğini ifade etmiştir. Bir kişi:

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 44) “Artık çocuklar dışında bir alanda çalışmayı düşünüyorum. İş yükü nedeniyle çocuklara bireysel olarak yeterli zaman ayıramadığımı düşünüyorum. Bu da beni rahatsız ediyor.” demiştir.

Bulgular sosyal refah çalışanlarının yüksek oranda beklentilerinin karşılanmadığı, motivasyonlarının düşük olduğu, değer görmediklerini düşündükleri ve farklı bir yerde çalışmak istedikleri yönündedir. İş yükü, bütün sosyal refah çalışanları tarafından dile getirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, Tanğlay'ın (2009) mesleki motivasyon ve iş tatminine ilişkin bulguları ile benzerlik göstermektedir.

3.3. SOSYAL REFAH ÇALIŞANLARININ GÖZÜNDEN KORUMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN YAŞADIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölüm, SRC'lerin bakış açısı ile koruma altında bulunan çocukların yaşadıkları sorunlara değinmeyi amaçlamaktadır. Sorunlar kardeş görüşmeleri, nakil, eğitim, sosyal etkinlikler ve özel ihtiyacı olan çocuklarla diğer çocukların bir arada kalmaları olarak sunulmuştur. Bu bölümde her bir sorun grubuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Koruma Altındaki Çocukların Kardeş Görüşmelerine İlişkin Bulgular

Koruma altındaki çocukların koruma altına alındıktan sonra yaş, eğitim, sağlık vb sebeplerle zaman zaman kaldıkları kuruluşların değişebildiği, bu süreçte kardeşlerin

farklı kuruluşlarda yaşamaya başladığı ve kardeş görüşmelerinin niteliğinin değişebildiği, kimi zaman kardeşlerin birbirini tanımadığı, uzun zaman görüşemediği bilinmektedir. Bu bölümde SRC`lerin bakış açısı ile koruma altındaki çocukların kardeş görüşmelerinin niteliği, zaman aralığı, düzenli gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, düzenli gerçekleştirilmiyorsa bu durumun sebeplerine ilişkin bulgulara ulaşılması amaçlanmıştır.

(*Erkek, Öğretmen, 57*) “Üçüncü sorunun cevabını tam bulursak diğerleri de otomatik çözülür. Kardeş görüşmelerinde inisiyatif çocukla çalışan sorumluda olmalı, kurumun şoförü ‘İki çocuk için araba mı gider’, müdür yardımcısı ‘Off orada çok uzakmış, halkla ilişkiler de ziyaret var marş marş!’ ya da ‘Ziyaret iptal’ derse çocuk iptal olur!”

(*Erkek, Sosyolog, 38*) “Haftada bir görüşme uygundur. Şartlara göre 15 günde 1’e indirilebilir. Kuruluşumuzda bu konuda sorun yaşanmamaktadır.”

(*Kadın, Çocuk Gelişimci, 39*) “Görüşemiyor. Hafta içi çocukların okul ve rehabilitasyon merkezine devam etmeleri, hafta sonu yeterli personel olmaması çocukların kardeş görüşmelerini engellemekte.”

Okul saatlerinin ve okullarının farklılık göstermesi, sabahçı veya öğlenci olma durumları, özel eğitim merkezlerinin ders saatlerini çocukların kuruluştaki olma saatlerine göre ayarlaması vb sebeplerle aynı kuruluştaki olan kardeşlerin bile zaman zaman görüşemediği tespit edilmiştir.

(*Erkek, Öğretmen, 32*) “Çocuk sayısı çok, araç ve eleman yetersiz olduğu için kardeş görüşmeleri sağlıklı olmamaktadır.”

Yapılan görüşmelerde bütün sosyal refah çalışanları kardeş görüşmelerini yararlı bulmakla birlikte; ideal kardeş görüşmesinin en az haftada 1 kez olması gerektiğini, çocuğun ihtiyaç ve isteklerine göre sürenin azalıp artabileceğini ancak hedeflenen görüşmelerin gerçekleştirilemediğini, bu durumun kardeşlerin kardeşlik ilişkilerini yeterince sağlıklı bir şekilde yaşayamamalarına neden olduğunu ifade etmiştir. Kardeş görüşmelerinin hedeflenen şekilde gerçekleştirilememesine gerekçe olarak en çok iş yükü gösterilmiştir. İş yükünü araç yetersizliği, mekan yetersizliği gibi fiziki olanaklar takip etmiş olup; kurumlar arası iletişim eksikliği üçüncü sırada yer almıştır. Cinsiyet ve

branş farkı olmaksızın bütün SRC'ler benzer ifadeleri kullanmıştır. Kardeş görüşmelerinin sık sık gerçekleştirilememesi nedeniyle sağlıklı iletişim kurulamadığı yönündeki bulgular, Yazıcı'nın (2013) kardeş görüşmelerinin nitelik ve niceliğine ilişkin bulguları ile birbirini desteklemektedir.

Koruma Altındaki Çocukların Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular

Koruma altındaki çocuklar düzenli olarak okula gönderilmekle birlikte eğitimlerinin takibinde bazı aksaklıklar yaşanabildiği bilinmektedir. Bu aksaklıklar etüt çalışmaları, destek eğitim veren öğretmen sayısı ve niteliği, özel eğitim alan çocukların kurum içinde de desteklenmesi ve ihtiyaca uygun diğer destek ve eğitim merkezlerine yönlendirmeleri olarak sunulmuştur.

(*Erkek, Öğretmen, 57*) “Destek eğitim veren öğretmen sayısı ve niteliği: bu durum biraz göreceli. Özel eğitim alan çocukların kurum içinde de desteklenmesi: Normal kuruluşlarda bu mümkün mü? Bu hizmet modelinin sınırlarını çok zorlamak olur diye düşünüyorum. İhtiyaca uygun diğer destek ve eğitim merkezlerine yönlendirilmesi: Sağlık Kurulu Raporu, RAM raporu doğrultusunda özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine yönlendirme/seçme çalışmalarını yeterli buluyorum.”

(*Kadın, Sosyal Çalışmacı, 29*) “Özel eğitim alan çocukların kurum içinde de desteklenmesi: Bakım elemanları yetersiz kalabiliyor. Özel eğitim desteği göz ardı ediliyor. İhtiyaca uygun diğer destek ve eğitim merkezlerine yönlendirilmesi: Grup sorumlusunun inisiyatifleri doğrultusunda yönlendirilir.”

(*Erkek, Psikolog, 30*) “Etüt çalışmaları: Yetersiz. Yeterli sayıda eğitici bulunmamaktadır. Bulunan eğiticiler ise kontrol edilmediği için işini aksatmaktadır.”

SRC'lerin çoğu eğitim konusunda sorunlar yaşandığını düşünürken bir kısmı herhangi bir sorun yaşanmadığını ifade etmiştir. Sorun yaşandığını düşünen SRC'ler destek eğitim veren öğretmen sayısının çok az olduğunu, bu sayının artırılması gerektiğini, özel eğitim alan çocukların kurum içinde desteklenemediğini, bu alanda eğitim almış bir personelin bulunmadığını ifade etmiştir. Kurumda öğretmen olarak görev yapan SRC'ler ise iş yükleri ve sosyal çalışma görevlisi olarak çalışmaları nedeniyle

kurumdaki çocuklara öğretmenlik yapamadıklarını, kendi mesleklerini yapabildikleri durumlarda eğitimde yaşanan aksaklıkların azalacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Koruma Altındaki Çocukların Nakil Durumlarına İlişkin Bulgular

SRÇ'lerin çok az bir kısmı çocukların farklı kuruluşlara nakledilmesi sırasında yeterince hassasiyet gösterildiğini düşünürken, 1 kişi konu hakkında fikir beyan etmemiştir. Grubun geri kalanı nakiller konusunda yeterince hassasiyet gösterilmediğini, çocuklara zamanında bilgilendirme yapılmadığını ifade etmiştir. SRÇ'lerin bu duruma sebep olarak nakil işlemlerinin belirsizlik göstermesini, belirsiz durumlarda çocuğa bilgi vermenin çocuğa zarar verme ihtimali olduğunu, nakillerin çocukların yararından ziyade kişi ve kuruluşların yararının gözetilerek gerçekleştirilmesini göstermiştir. Bir sosyal refah çalışanı:

(*Erkek, Öğretmen, 28*) “Yapılamıyor. Personele çok fazla iş yükü verilmiş. Yoksa bunlar rutin yapılacak şeyler.” diyerek durumu ifade etmiştir.

(*Kadın, Hemşire, 36*) “Gösterilmiyor. Çocuklara bir eşya gibi davranılmakta zamanında bilgilendirme yapılmamaktadır.”

(*Erkek, Psikolog, 30*) “Hayır. Çocuklar duygusal sarsıntıları/hassasiyetleri dikkate alınmadan, görüşleri alınmadan ve bilgilendirilmeden nakil edilmekte.”

(*Kadın, Çocuk Gelişimci, 39*) “Ailenin yaşadığı şehir çocuk-aile bütünlüğü, çocuk sağlığı dikkate alınmakta, fakat her kuruluş bunları kabul etmemekte ve çocuk kabul etmemekte. Çocuğa bilgilendirme yapılamıyor çünkü çocuğun naklinin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği belli olmuyor.”

Nakiller sırasında hassasiyet gösterildiğini ifade eden bir sosyal refah çalışanı ise:

(*Erkek, Sosyolog, 38*) “Gerekli bilgilendirmenin zamanında yapılması, nakil gerekçesinin açık ve doğru şekilde açıklanması, nakillerin uygun vasıtalarla yapılması, nakledilen kuruluşa çocukla ilgili bilgilerin tam ve doğru bir şekilde verilmesi. Kuruluşumuzda bu anlamda bir aksaklık bulunmamaktadır.”

Kuruluşların bünyesine çocuk kabul etmek istemediği, hemen hemen her kurumda kapasite üstü çalışma sorunu olması, davranış problemleri gösteren çocuklarla çalışmanın zorlu olması ve ağır engeli bulunan çocukların kabul görmemesi, her kurumun başarılı, davranış problemi göstermeyen, kuruluş personeli ile çatışma içine girmeyen, ailesi ile işbirliği yapılabilen çocukları tercih etmesi sorunların devam etmesinde etkili olmaktadır. Etkili bir çocuk koruma politikasının olmaması, çocuklarla çalışan kurum ve kuruluşlarda bile çocuğun yararının son sırada gelmesine neden olmaktadır.

Koruma Altındaki Çocukların Sosyal Faaliyetlerine İlişkin Bulgular

SRÇ'lerin bir kısmı gerçekleştirilen sosyo-kültürel faaliyetlerin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini destekleyecek ve rehabilitasyonlarına katkı sağlayacak nitelikte olduğunu düşünmektedir. Sosyal faaliyetlerin nitelikli olduğunu düşünen bir kişi:

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 28) “Etkinlikler seçilirken özellikle çocukların toplumsal yaşama dahil olabilecekleri türden seçilmeye dikkat edilmekte. Çok fazla kalabalık gruplar değil daha küçük gruplar halinde etkinlik yapılmaya dikkat edilmekte ki toplum içinde ‘yuva çocuğu’ diye gruplara ayrıştırılmasınlar, gruplara dahil olabilsinler.” diyerek düşüncelerini, ifade etmiştir. Çoğunluk ise gerçekleştirilen faaliyetlerin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini desteklemediğini, niteliksiz faaliyetlerin çoğunlukta olduğunu, faaliyetler planlanırken çocukların sağaltımına katkıda bulunmanın göz önüne alınmadığını ifade etmiştir. SRÇ'ler faaliyetler planlanırken herhangi bir kriter bulunmadığını, çocukların bireysel sporlardan ziyade takım sporlarına yönlendirilmelerinin gerek öz disiplin, gerek sosyal beceri anlamında çocuklara daha çok fayda sağlayacağını belirtmiştir. Bir sosyal refah çalışanı:

(Erkek, Sosyal Çalışmacı, 25) “Kuruluşuma uygun bir nitelik değil, kriter yok..” diyerek esprili bir yanıt verirken bir diğeri:

(Kadın, Psikolog, 28) “Etkinlikler yeterli ve düzenli değil. Çocukların rehabilitasyonundan ziyade boş vakit doldurmak için planlanıyor. Çocuklar grup aktivitelerinde nasıl davranacaklarını öğrenmek yerine, bireysel sporlarda (tekvando,

halter, güreş) şiddeti özümüyorlar.” demiştir. Sosyal refah çalışanı ile yapılan derinlemesine görüşmede kimi aktivitelerin asla zamanında başlamadığını, spor etkinliklerini yöneten kişilerin istedikleri zaman etkinlikleri başlattığını, özellikle spor etkinliklerinde sorular yaşandığını, çocukların sporun tekniklerini öğrenmekten ziyade spor salonunda boş vakit geçirdiklerini ifade etmiştir.

Koruma Altındaki Çocukların Özel İhtiyacı Olan Çocuklarla Bir Arada Yaşamalarına İlişkin Bulgular

Kuruluşlarda kapasite yetersizliği, her ihtiyaca yönelik kuruluşun bulunmaması, engelli sağlık raporu bulunan çocukların rehabilitasyon merkezlerine nakillerin zamanında gerçekleştirilememesi ve sağaltıma destek olma gibi çeşitli sebeplerle özel ihtiyacı olan çocuklarla diğer çocukların bir arada yaşadıkları bilinmektedir. SRÇ'lerin bu konuya ilişkin bakış açıları değerlendirildiğinde; genellikle kabul edici bir tutuma sahip oldukları gözlenmiştir.

(Erkek, Psikolog, 30) “Olumlu. Çocukların izole bir ortamda büyümesi uygun değil.”

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 44) “Hafif düzeyde zihinsel engelli çocukların normal çocuklarla aynı ortamda rehabilite edilmelerinin faydalı olduğunu düşünüyorum.”

(Kadın, Çocuk Gelişimci, 28) “Hafif düzeyde MR'si olan çocukların diğer çocuklar ile aynı ortamda kalarak daha iyiye gittiğini gözlemliyoruz. Bu noktada evde bulunan normal gelişim gösteren çocuğun sayıca fazla ve davranış olarak daha iyi olması gerek.”

Sosyal refah çalışanları, hafif düzeyde zihinsel engeli olan çocukların engelsiz çocuklarla birlikte olmasının zihinsel engelli çocukların gelişimine katkı sağlayacağını, engeli olmayan çocukların ise hoşgörü, kabul edicilik, ötekileştirmeme gibi davranış kalıpları kazandıracağını ifade etmiştir. Ancak orta ve ağır düzeyde zihinsel engeli olan çocukların engelsiz çocuklarla bir arada bulunmasının yapılan mesleki çalışmaları, sosyo-kültürel faaliyetleri, eğitim ve etüt çalışmalarını aksattığı, grupların ihtiyacının farklı olması nedeniyle çalışmalardan her iki grubun da yeterince yararlanamadığı ifade edilmiştir.

SRÇ'lerin sadece çok az bir kısmı özel ihtiyacı olan çocukların diğer çocuklardan tamamen ayrı bakılması gerektiğini, bu şekilde her iki grubun da ihtiyaçlarının daha iyi karşılanabileceğini ifade etmiştir.

(Kadın, Hemşire, 36) “Özel alt sınıflarının farklı değerlendirilip eğitim şartlarının planlamalarının farklı olması gerekmektedir. Kişiye özel eğitim sağlanacak şekilde ayarlanmalıdır.”

(Erkek, Sosyal Çalışmacı, 28) “Özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar ile diğer çocuklar ayrı evlerde kalmalıdır. Hizmet kalitesini artırır.”

Bedensel engeli olan çocukların ise engelsiz çocuklarla bir arada olmasına ilişkin herhangi olumsuz bir tutum bulunmazken sadece bedensel engelinin çeşidine göre uygun fiziksel ortamlarda bakımlarının sağlanması gerektiği bulgularına ulaşılmıştır.

Sosyal refah çalışanlarının gözüyle koruma altındaki çocukların yaşadıkları sorunlara ilişkin şu bulgular ortaya çıkmıştır:

- SRÇ'lerin tamamı iş yükü, yeterli fiziksel imkânların sağlanamayışı, iletişimde yaşanan aksaklıklar nedeniyle kardeş görüşmelerinin yeterince gerçekleştirilemediğini ve görüşmelerin verimsiz geçtiğini ifade etmektedir.

- SRÇ'lerin çoğunluğu eğitim konusunda sorunlar yaşandığını düşünürken geri kalanı herhangi bir sorun yaşanmadığını ifade etmiştir. Sorun yaşandığını düşünen SRÇ'ler destek eğitim veren öğretmen sayısının çok az olduğunu, bu sayının artırılması gerektiğini, özel eğitim alan çocukların kurum içinde desteklenemediğini, bu alanda eğitim almış bir personelin bulunmadığını ifade etmiştir. Kurumda öğretmen olarak görev yapan SRÇ'ler ise iş yükleri ve sosyal çalışma görevlisi olarak çalışmaları nedeniyle kurumdaki çocuklara öğretmenlik yapamadıklarını, kendi mesleklerini yapabildikleri durumlarda eğitimde yaşanan aksaklıkların azalacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

- SRÇ'lerin azınlıkta kalan bir kısmı çocukların farklı kuruluşlara nakledilmesi sırasında yeterince hassasiyet gösterildiğini düşünürken, 1 kişi konu hakkında fikir

beyan etmemiştir. Grubun geri kalanı ise nakiller konusunda yeterince hassasiyet gösterilmediğini, çocuklara zamanında bilgilendirme yapılmadığını ifade etmiştir. SRÇ'lerin bu duruma sebep olarak nakil işlemlerinin belirsizlik göstermesini, belirsiz durumlarda çocuğa bilgi vermenin çocuğa zarar verme ihtimali olduğunu, nakillerin çocukların yararından ziyade kişi ve kuruluşların yararının gözetilerek gerçekleştirilmesini göstermiştir.

- SRÇ'lerin bir kısmı gerçekleştirilen sosyo-kültürel faaliyetlerin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini destekleyecek ve rehabilitasyonlarına katkı sağlayacak nitelikte olduğunu düşünmektedir. Ancak çoğunluğu gerçekleştirilen faaliyetlerin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini desteklemediğini, niteliksiz faaliyetlerin çoğunlukta olduğunu, faaliyetler planlanırken çocukların sağaltımına katkıda bulunmanın göz önüne alınmadığını ifade etmiştir. Faaliyetler planlanırken herhangi bir kriterin olmadığı, çocukların bireysel sporlardan ziyade takım sporlarına yönlendirilmelerinin gerek öz disiplin, gerek sosyal beceri anlamında çocuklara daha çok fayda sağlayacağı belirtilmiştir.

- SRÇ'lerin özel ihtiyacı olan çocuklarla diğer çocukların bir arada kalmalarına ilişkin bakış açıları değerlendirildiğinde; genellikle kabul edici bir tutum olduğu gözlenmiştir. SRÇ'lerin sadece oldukça az bir kısmı özel ihtiyacı olan çocukların diğer çocuklardan tamamen ayrı bakılması gerektiğini, bu şekilde her iki grubun da ihtiyaçlarının daha iyi karşılanabileceğini ifade ederken; geri kalanı hafif düzeyde zihinsel engeli olan çocukların engelsiz çocuklarla birlikte olmasının zihinsel engelli çocukların gelişimine katkı sağlayacağını, engeli olmayan çocukların ise hoşgörü, kabul edicilik, ötekileştirmeme gibi davranış kalıpları kazandıracağını ifade etmiştir.

-SRÇ'lere Çocuklara ilişkin sistemden sorumlu olsalardı ne gibi değişiklikler yapacakları sorulmuştur.

(*Erkek, Öğretmen, 57*) “Bu soru tarzım değil.”

(*Kadın, Sosyal Çalışmacı, 29*) “Kapasiteyi azaltır, SED konusunda eğitimi de katarak düzenleme yapardım.”

Sosyal ekonomik destek hizmet modeli, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerindeki Sosyal Ekonomik Destek (SED) hizmet birimleri tarafından verilmekle birlikte, yapılan derinlemesine görüşmelerde zaman zaman İl Müdürlüklerinden gelen resmi yazılarda, kuruluşların SED hizmet talebini değerlendirmesinin istendiği ifade edilmiştir. Geçmiş yıllarda, koruma kararı kaldırılmadan aile yanına döndürülen çocuklar uygun bulunması halinde bu hizmet modelinden yararlandırılabiliyorken, 2015 yılında çıkan Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkındaki Yönetmelik ile sadece bakım tedbiri kaldırılan ailelerin başvuruları halinde bu hizmetten yararlandırılacağına dair uyarıların yapıldığı, bu nedenle karışıklıklar yaşandığı ifade edilmiştir. Söz konusu yönetmelik incelendiğinde bakım tedbir kararı devam ederken de sosyal ekonomik hizmet modelinden yararlandırılabileceğinin ifade edildiği, bakım tedbiri kaldırılmadan hizmetin verilmeyeceğine ilişkin bir ibarenin bulunmadığı görülmüştür.

(*Erkek, Psikolog, 30*) “Mevcut sistemden sorumlu olmak istemezdim.”

(*Kadın, Çocuk Gelişimci, 39*) “Kapasiteyi düşürürdüm. Yazı işleri için personel görevlendirirdim. Çocuklar için personel artırırdım.”

(*Erkek, Öğretmen, 32*) “Kapasiteyi aşmamak için mücadele ederdim. Mali hakları genişletirdim. İdari olarak bütün müdür yardımcılarını çocuklardan sorumlu tutardım. Eğitim konusunda çok sıkıntı görmüyorum.”

(*Kadın, Çocuk Gelişimci, 44*) “Yeterli alt yapı, kaliteli ve yeterli sayıda personel, uygun kapasite, düzenli ve sistematik bir eğitim olması için gerekli düzenlemeleri yapmaya çalışırdım.”

Kapasite üstü hizmet vermenin pek çok SRÇ tarafından ifade edildiği, temelde, yaşanan bütün problemlerin sebebi olarak görüldüğü, hizmet alan sayısının artması ancak hizmet veren sayısında artış olmamasının sorunlara yol açtığı gözlenmiştir.

(*Kadın, Hemşire, 36*) “Yaşam alanları farklı sosyal etkinliklerin yapılacağı yerler ayarlardım. (Kurum dışında etkinlik yapacakları) çocukların sorumluluk alabilecekleri alanları geliştirdim. Eğitim olarak ülke şartlarını değiştirmek gerekir.”

Kuruluşlarda kalan çocukların toplumla daha iyi iletişim kurmaları açısından kuruluşların şehir merkezine daha yakın yerlerde bulunması, çocukların hayat daha

fazla karışmasına, daha fazla sorumluluk almalarına, izole bir yaşam sürmekten ziyade kendini ifade edecek daha çok alan bulmasında etkili olacaktır.

(*Erkek, Sosyolog, 38*) “Grup sorumluluğu yapan meslek elemanlarının çocuklarla empati kurabilecek yeterlilikte olmasına, grup sorumlusu başına düşen çocuk sayısının azaltılmasına, 15 yaş altı çocuklara hiçbir şekilde dini bir eğitim verilmemesine ve bu konuda yönlendirme yapılmamasına, pozitif bilimlere, kültürel-sanatsal etkinliklere ağırlık verilmesine yönelik değişiklikler yapardım.”

(*Kadın, Öğretmen, 39*) “Çocukların ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilebilecekleri kuruluşların yaygınlaştırılması.”

(*Erkek, Sosyal Çalışmacı, 25*) “Bakım personeli 2 yıllık meslek yüksekokullarından alınmalı, bölüm açılmalı. İş bölümü: Meslek elemanları arasında. Sosyal çalışmacı, psikolog ve öğretmenler. Öğretmenler branş öğretmeni olmalı ve eğitim hizmeti ile ilgilenmeli. Psikologlar testler, tanılara göre modeller. Sosyal çalışmacılar sosyal inceleme, aile ve çevreyle iletişim, geri döndürme.”

Sosyal refah çalışanlarının beklentilerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; kapasite üstü hizmet vermenin hemen hemen bütün sosyal refah çalışanları tarafından ifade edildiği; kapasitenin düşürülmesine yönelik haklı bir beklentinin bulunduğu, çalışanların yeterliliğine ilişkin kaygıların bulunduğu, bu nedenle hizmet kalitesinin artırılması için gerek meslek elemanı, gerek idari personel gerek bakım elemanı; koruma altındaki çocuklara hizmet veren personelin yeterliliğinin arttırılmasına ilişkin bir beklenti bulunduğu gözlenmiştir. Bütün sosyal refah çalışanları açıkça ifade etmese de; çocukların ilgi ve yeteneklerine yönelik yönlendirmeler yapılmasından ziyade mevcut siyasi akımın uygun bulduğu “dini” yönlendirmelerin yapıldığı, kimi kurs ve etkinliklerin de bu amaca hizmet ettiği ve bu noktada çocukların ilgi, beceri ve yönelimlerinin göz ardı edildiği anlaşılmaktadır. Sosyal refah çalışanlarının tamamı olmasa da azımsanmayacak bir kısmı; çocukların dini eğitimden ziyade pozitif bilimlere yönlendirilmesinin, kültür ve sanat etkinlikleri ile daha çok haşır neşir olmalarının çocukların yüksek yararına olacağını düşünmektedir.

BÖLÜM IV

SONUÇ

Koruma altındaki çocukların, çocuk koruma sistemlerinin yetersizliğinden kaynaklı psiko-sosyal, bilişsel ve kültürel yönlerden çeşitli sorunlar yaşadığı savı ile yapılan ve bu sorunların sosyal refah çalışanlarının bakış açısı ile değerlendirildiği bu araştırmada, koruma altındaki çocukların bu sorunları yaşadığını ortaya koyan bulgulara rastlanmıştır. Bu durumun temelde kuruluşların kapasite üstü hizmet vermesi, ağır iş yükü ve çocuk koruma politikalarının uygulamalara yeterince yansımaması nedeniyle yaşandığı düşünülmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarının, koruma altındaki çocukların kurum bakımında iken ne gibi sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaya ve bunların çözümüne ilişkin yapılabilecekler katkı vereceği umulmaktadır.

Yapılan derinlemesine görüşmelerde sosyal refah çalışanları, aile ile işbirliği sağlayamadığını, ailelerin kuruluşlara “yatılı okul” mantığı ile yaklaştığını, çocuklarla yapılan çalışmaların ailelerin olumsuz tutumları nedeniyle zaman zaman aksadığını, ailelere bu konuda bilgilendirme ve rehberlik yapılmasına rağmen olumsuz tutum ve davranışların sürebildiğini ifade etmiştir.

Araştırma kapsamında görüşülen sosyal refah çalışanlarının tamamının kardeş görüşmelerinin önemine vurgu yaptığı ancak çocukların ders saatlerinin farklı olması, kardeşlerin başka kuruluşlarda kalması, iş yükü, kuruluşlar arası iletişim eksikliği, fiziki imkanların yetersiz olması gibi sebeplerle kardeşlerin yeterince görüşemediği ve kardeşlik ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yürütemediği anlaşılmaktadır.

Yine koruma altındaki çocukların çeşitli sebeplerle farklı kuruluşlara nakillerinin gerçekleştirilebildiği ancak, nakil işlemleri sırasında çocuğun göz ardı edilebildiği, çocuklara nakil işlemleri sırasında yeterli ve zamanında bilgilendirme yapılmadığı, nakil sırasında “uyumlu”, “davranış problemi olmayan” çocukların kabul edilmek istendiği, davranış bozukluğuna sahip veya risk teşkil ettiği düşünülen diğer çocukların ise kabul edilmek istenmediği anlaşılmaktadır. Koruma altındaki çocuklara bakım hizmeti sunan bu kuruluşların çocuk odaklı çalışması gerekirken, zaman zaman önceliklerin değişebildiği kurum ve kişi odaklı olduğu gözlenmiştir.

Çocukların katılım gösterdiği sosyal faaliyetlerin kimi zaman çocukların ilgi ve becerisi dışında olabildiği, çocukların bu faaliyetlere devam etmek istemese de yönlendirilebildikleri, bazı faaliyetlerin düzensiz bir şekilde uygulanmaktan, faaliyet saatlerinde çocukların serbest bırakılmasından, ilgili kişilerin yeterli özeni göstermemesinden vb sebeplerden etkisiz kalabildiği, amacına ulaşamadığı anlaşılmıştır. Kurum bakımındaki çocukların katılacağı sosyal faaliyetler düzenlenirken toplum hayatına adapte olma, öz disiplin kazanma, benlik saygısının artırımı, çocukların ilgi ve becerisinin dikkate alımı gibi amaçlar göz önünde bulundurulmalı, kolektif faaliyetlerin gelişimi daha fazla desteklediği dikkate alınarak bu tür faaliyetlere öncelik tanınmalı, faaliyet sonrası çocukların davranış ve duyguları gözlemlenerek gerekli düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

Kurum bakımında kalan çocukların içerisinde, özel ihtiyaç sahibi çocukların da yoğunlukta olduğu, ancak bu çocukların ihtiyaçlarını anlayabilecek ve karşılayabilecek yeterli personelin bulunmadığı görülmektedir. Örneğin özel eğitime devam eden bir çocuğun, okulda aldığı bilgileri öğrenebilmesi için okul dışında da uygun yöntemlerle tekrar etmesi gerekmektedir. Ancak çocuğun bakımını sürdüren ve ödevlerini takip eden bakım elemanlarının gerek evdeki çocuk sayısının fazla olmasından, gerekse özel eğitime ihtiyaç duyan çocuğu doğru şekilde yönlendirmeyi bilmediğinden çocukların yaşlılarından geride performans gösterebildiği görülmüştür. Çocuklardan sorumlu sosyal refah çalışanları ise eğer lisans eğitimi sırasında bu çocuklarla çalışmaya ilişkin yeterli bilgiyi almışsa çocuklara yardımcı olabilmekte, ancak almamışsa, yeterince yardımcı olamamaktadır. Bu durum, sosyal refah çalışanlarının çalıştıkları süre içinde güncel mesleki eğitimlere ne kadar ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyal refah çalışanları, yasa ve yönetmeliklerin de yeterince açıklayıcı ve yol gösterici olmadığını, “açıkları” zaman zaman kendilerinin kapatması gerektiğini, yaşanan aksaklıklarda idari destek alamadıkları zamanların olduğunu, iş yükünün fazla olması nedeniyle çalışma arkadaşlarından da destek alamadıklarını, kendilerini çaresiz hissedebildiklerini, kendi meslekleri dışında bir iş ile; sosyal çalışma görevlisi olarak görevlendirildiklerini ancak bu konuda da yeterince bilgilendirilmediklerini, mesleki doyum yaşayamadıklarını ifade etmiştir. Sosyal refah çalışanlarının mesleki doyum alamamalarının yaptıkları işe de yansıdığı, motivasyonlarını düşürdüğü, eğitimini

almadıkları bir işi yapıyor olmanın sorumluluklarındaki çocukları da etkilediği anlaşılmaktadır. Örneğin sosyal çalışma görevlisi olarak çalışan bir öğretmenin, çocuk gelişimcinin veya sosyologun; sosyal hizmet modellerine ve bakış açısına bir sosyal çalışmacı kadar hakim olmadığı, bu nedenle kanaat bildirmesi gereken veya aileleri yönlendirmesi gereken durumlarda hata yapabildiği, aynı şekilde, bir çocuğun grup sorumlusu olan sosyal çalışmacının da, çocuğun eğitim, sağlık vb her türlü ihtiyacından sorumlu olduğu göz önüne alınarak; eğitimini almadığı ancak sorumluluğunda olan konularda yaptığı mesleki çalışmaların yetersiz kalabildiği görülmektedir.

Uygulanan tedbir kararlarının amacına ulaşabilmesi için bütüncül bir sosyal hizmet bakış açısı ile gerçekleştirilmesi, iyi bir şekilde takip edilmesi, uygun birimlerce yönetilmesi ve denetlenmesi gerekmektedir.

Kurum bakımındaki çocuklarla en çok zaman geçiren kişilerin, çocukların bakımından sorumlu bakım elemanları olduğu bilinmektedir. Bu kişilerin vardiyalı bir şekilde çalıştığı, kimi zaman 24 saat çocuklarla kaldığı tespit edilmiştir. Bakım elemanlarına zaman zaman çeşitli eğitimler verilmesine rağmen bu kişilerin çocuklarla çalışma yaparken profesyonellik göstermeyebildikleri, çocuklara yaklaşımlarının, iletişim şekillerinin uygun olmayabildiği, kişisel merakları nedeniyle çocuklara ikincil hatta üçüncül bir travma yaşatabildikleri görülmektedir. Bakım elemanlarının eğitim seviyelerinin, çocuklarla ilişki kurma yeteneklerinin, çocuklara yaklaşımlarının, yönergeleri doğru anlama ve uygulama becerilerinin iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği, aksi takdirde bir travma yaşayarak kuruluşa gelen çocukların ikincil bir travmaya maruz kalma riskinin oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal refah çalışanlarının kurum bakımındaki çocuklarla mesleki çalışmalar yaparken pek çok sorunla karşı karşıya kaldığı, ağır vakalarla ilgilendikleri, yaptıkları işin duygusal ve mental olarak oldukça yorucu olabildiği, bir çocuğun geleceği hakkında karar verildiğinden; incelikli ve her yönüyle düşünülmüş, bilgi birikimi ve beceriye dayanan çalışmaların yapılması gerektiği göz önüne alındığında; tükenmişlik yaşamalarının oldukça normal olduğu, tükenmişlik yaşayan bir sosyal refah çalışanının ise karar verme ve uygulama esnasında hata yapabileceği, bu nedenle bu alanda sosyal refah çalışanını destekleyici ve dinlendirici politikaların uygulanması gerektiği düşünülmektedir. Mevcut çocuk refah sisteminin yetersiz olduğu, sosyal refah

alışanlarının yeterli desteği alamadığı görülmektedir. Süpervizyon almanın sosyal refah çalışanlarını destekleyici bir çalışma olacağı düşünülmektedir. Uygun bir süpervizyon politikası ile sosyal refah çalışanlarının tükenmişlik ile daha kolay baş edeceği düşünülmektedir.

Pek çok kurumda kapasite üstü hizmet verildiği, bu durumun hem sosyal refah çalışanları hem de kurum bakımından yararlanan çocuklar açısından sıkıntı oluşturduğu, çocuğun yüksek yararının ikinci planda kaldığı bilinmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen sosyal refah çalışanlarının tamamı; yaşanan sorunların temel nedeni olarak kapasite üstü hizmet verilmesini göstermiştir. Kapasite st hizmet vermenin önüne geçebilmek için çocukların yaşları ve gelişim özellikleri dikkate alınarak daha az sayıda çocuğun bir arada barınabileceği ancak toplamda daha fazla kuruluş açılmasının, bu kuruluşların da daha merkezi yerlerde konuşlandırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Sosyal Refah alışanlarının Mesleki alışmaları Sırasında Karşılaştıkları Problemlere İlişkin zm nerileri:

SR'ler gün içinde pek çok farklı görevlendirmelerinin olduğunu, resmi işlemleri yapmaktan çocuklarla vakit geiremediklerini ve sorunlarıyla yeterince ilgilenemediklerini ifade etmişlerdir. Resmi işlemlerle ilgilenmek üzere ayrı bir personelin istihdam edilmesi SR'lerin iş yükünü azaltacağı gibi, koruma altındaki çocukların, meslek elemanları ile daha çok vakit geçirmesinden ve uygun modelleri örnek almalarına katkı sağlayacaktır.

SR'lerin sorun yaşadıkları bir diğer durum ise; görev dağılımında adaletli davranılmadığı, mesleklerini icra edemedikleri ve emeklerinin karşılığını alamadıkları yönündedir. Kurum içi görevlendirmelerin adaletli bir şekilde yapılması, görevlendirmelerde personelin bilgi birikimi ve becerisinin göz önüne alınması, zaman zaman dllandirme yapılması, emeğe kıymet verilmesi motivasyonu arttıracak ve daha verimli bir çalışma ortamı sağlayacaktır.

Yapılan mesleki çalışmaların sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için çeşitli alanlarda da desteklenmesi gerekmektedir. Bu desteğin en önemli ayaklarından birisi ise aile işbirliğidir. Aile işbirliğinin sağlanmadığı durumlarda, çocuklar için planlanan ve uygulanan mesleki çalışmaların aksadığı ve amacına ulaşamadığı bilinmektedir. Ailelerin bu konuda daha bilinçli olmaları ve işbirliğini arttırmak için aile eğitim programları düzenlenmesi faydalı olacaktır.

SRÇ'lerin süreç içerisinde gerek yasal düzenlemeler ve güncellemeler, gerekse akademik bilgi hususlarında desteklenmesi, ihtiyaç duydukları eğitimlerin sağlanması, yapılan çalışmaların ve verilen kararların daha iyi bir bilgi birikimi sonucu olmasını sağlayacaktır. Eğitimlerin kurum dışından ve alanında uzman kişiler tarafından verilmesi, eğitimlerin daha verimli olmasında etkili olacaktır.

Tedbir kararları uygulanırken; sağlık ve eğitim tedbirini uygulayan kurum ve kuruluşların sürece daha çok dahil edilmesi, daha çok sorumluluk almalarının sağlanması, tedbirler uygulanırken işbirliği ve iletişimin artırılması tedbirlerin daha sağlıklı bir şekilde uygulanmasına ve bütüncül bir sosyal hizmet uygulamasına yardımcı olacaktır. Danışmanlık tedbirinin ise belirli kriterlere sahip ayrı bir birim tarafından uygulanması, tedbirin amacına ulaşmasında daha faydalı olacaktır.

İlerleyen yıllarla birlikte tükenmişlik duygusunun da arttığı, tükenmişlik hissedilen sosyal refah çalışanlarının koruma altındaki çocuklara da faydalarının olmayacağı göz önüne alınırsa; yıllık izinleri haricinde devlet tarafından belirlenen sürelerle ve belirli periyotlarla ücretli izinlere ayrılmasının, kendilerini yenilemek, dinlenmek ve daha enerjik çalışmak açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda; gerekli yasal düzenlemelerin yapılması önerilmektedir. Sosyal refah çalışanlarının süpervizyon ihtiyacının karşılanması, tükenmişliğin en aza indirilmesine faydalı olacaktır.

Koruma Altındaki Çocukların Kurum Bakımında İken Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri:

Koruma altında çocukların gerek aynı kuruluştaki kalan gerekse farklı kuruluşlarda kalan kardeşleri ile sıklıkla ve düzenli bir şekilde görüşmelerinin sağlanması, çocukların aile

bağlarının korunması ve psiko-sosyal gelişimlerinin desteklenmesi açısından yararlı olacaktır. Görüşmelerin düzenli ve sık aralıklarla gerçekleştirilebilmesi için gereken bütçenin ayrılması ve kaynakların arttırılması gerekmektedir. İlgili personelin bu konuda bilinçlendirilmesi, kardeşlerin bir arada oldukları zamanları da psiko-sosyal gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde geçirmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Koruma altındaki çocukların eğitimlerinin desteklenmesi ve yaşlarına uygun performans gösterebilmeleri için kuruluş içinde de eğitimeciler tarafından desteklenmesi, etüt saatlerinin çocukların eğitim ihtiyaçlarını bilen kişiler tarafından yönetilmesi, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için her kuruluşa ihtiyaç dahilinde özel eğitim öğretmeni istihdam edilmesi gerekmektedir. Çocukların bilişsel özellikleri de dikkate alınarak ilgi ve becerilerine uygun okullara yönlendirilmeleri, çocukların kendi gelecekleri hakkında söz sahibi olmaları, eğitimlerinin siyasi akımların gölgesinde kalmaması dikkat edilmesi gereken ölçütler arasında en önemlilerindendir.

Çocukların katılım gösterdikleri sosyo-kültürel faaliyetlerin belirli kriterler ve planlamalar dahilinde yapılması, küçük gruplar halinde yapılması, sportif faaliyetlerin belirli bir disiplinle sürdürülmesi, takım çalışmalarına ağırlık verilmesi, çocukların ilgi alanlarına ve becerilerine göre faaliyetlere yönlendirilmesi, koruma altındaki çocukların benlik saygılarının artması, öz disiplin geliştirme ve sosyal becerilerinin gelişmesi hususlarında oldukça yarar sağlayacaktır.

Son olarak; koruma altındaki çocukların nakilleri yapılırken uygun, açık ve anlaşılır bir dille nakil sebeplerinin çocuklara söylenmesi, çocukların da sürece dahil edilmesi, isteklerinin göz önünde bulundurulması, saygı değer bir birey olduklarına ilişkin kendilik algısını arttıracak, çocukların da uygun davranışlar göstermelerinde etkili olacaktır. Sorunların yerinde ve zamanında tespit edilmesi, uygun çocuk koruma politikalarının geliştirilmesi, çocuğun dilinden anlayan, ihtiyaç ve gereksinimlerini en uygun yollarla gidermeye çalışan, çözüm odaklı, çocuğun değerlerine saygılı kişilerin alanda istihdam edilmesi sorunların çözümünde büyük bir yol kat edilmesini sağlayacaktır. Koruma altındaki çocuklarımıza her ne kadar olumsuz yaşam deneyimleri olsa da yanlarında olan, kendilerini seven ve destekleyen, koruyan insanların olduğunu hissettirmek, haklarında alınan kararlara mümkün mertebe onları da dahil etmek,

fikirlerini almak, kendi kaderlerini tayin etmelerine destek olmak bu çocuklar için yapılabilecek en basit ancak en önemli çalışmalardır.

Çocuklar ile kurulan iletişimin sağlıklı bir iletişim olması, kullanılan kelimelerin dikkatli bir dille seçilmesi, hata yaptıklarında suçlayıcı veya küçük düşürücü ifadeler kullanmak yerine davranışlarının sonucunu anlamaya yönlendirilmeleri gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki çocuklar hepimizin geleceğidir ve kelimelerden ziyade davranışlar ile şekillenirler.

KAYNAKÇA

Acar, H. (2004). Cumhuriyetin Çocuk Refahı Politikasını Yapılandıran Bir Sivil Toplum Örgütü: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (1921-1981). *Çalışma Ortamı Dergisi*, 73.

Acar, O. (2012). *Geleceğin güçlü Türkiye'si ve Yoksul Çocuklarımız*. Erişim: 01.05.2016. TEPAV Köşe Yazıları: <http://www.tepav.org.tr/tr/kose-yazisi-tepav/s/3287>

Akbaş, E., Atasü Topçuoğlu, R. (2009). Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 95-103.

Akoğlu, G., Şipal, R.F. (2012). Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Çocuklara Yönelik Erken Müdahale Yaklaşımları: Dünyadan ve Türkiye'den Uygulamalar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 23(1), 173-184.

Akyüz, E. (1979). Önemli Kanunlarımızda Çocuğun Korunmasına İlişkin Hükümler ve Boşluklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12(1), 132-152.

Başer, H. (2013). *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Beter, Ö. (2010). *Türkiye'de ve İngiltere'de Çocuk Koruma Sistemleri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bıyıklı, L. (1983). Koruyucu Aile Bakımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 11-15.

Bloom, R. B. (2008). Institutional Child Sexual Abuse: Prevention and Risk Management. *Residential Treatment For Children & Youth*, 12(2), 3-18.

Bölükbaşı, T. (1997). *Korunmaya Muhtaç Çocukların Toplumsal Kökenleri ve Korunmaya Muhtaç Çocuk Sorununda Risk Faktörleri*. Ankara: 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı Bildiriler Kitabı, SHU Derneği Yayınları.

Buz, S. (2001). *Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cameron, G., Freymond, N. (2006). *Understanding International Comparisons of Child Protection, Family Service and Community Caring Systems of Child and Family Welfare, Towards Positive Systems of Child and Family Welfare International Comparisons of Child Protection, Family Service and Community Caring Systems*. Toronto: University of Toronto Press.

Çağlar, D. (1982). Atatürk ve Cumhuriyet Devrinde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım ve Öğretim Olanakları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15(2), 1-21.

Çılgın, A. S.(2004). Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6), 97-119.

Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik. (2006). *Resmi Gazete*, 26386, 24 Aralık 2006.

Doğan, R. (2013). Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği. *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 147-170.

Doğanay, G. (2016). Unutma ve Anımsama Arasında Geçmişin Eril İnşaası: Çaykara'da Kadın Olmak ve Geçmişin Reddi. *Fe Dergi*, 8(1), 15-33.

Dökmen, Ü. (2008). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi.

Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Aydınlar

Fass, P. S. (2004). Çocuklar ve Küreselleşme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 37(1), 141-145.

Gander, M. J., Gardiner, H.W., (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge Yayınevi.

Gelen, İ. ve Çınar, G. (2014). Samsun Aile ve Sosyal Politikalar Kurumunda Çalışanların, Çalıştıkları Birim ile İlgili Belirttikleri Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(35), 536-555.

Gibelman, M. (2001). *What Social Workers Do?* Washington: NSW Press

Hatipoğlu Eren, B. (2017). *İmkansız Medeniyet TOKİ/Aktaş Mahallesi Örneğinde Feminist Bir Etnografi*. Ankara: Ayizi Yayınları.

Hetherington, R. (2006). *Learning from Difference: Comparing Child Welfare Systems, Towards Positive Systems of Child and Family Welfare International Comparisons of Child Protection, Family Service and Community Caring Systems*. Toronto: University of Toronto Press.

İlgar, M.Z. ve Coşgun İlgar, S. (2013). *Nitel Bir Araştırma Deseni Olarak Gömülü Teori (Temellendirilmiş Kuram)*. Erişim: 31.03.2017 http://www.izu.edu.tr/Assets/Content/File/Enstitu_Sekreterligi/2013_Guz_Donemi_M_Zeki_i_lgar_ve_Semra_Cosgun_ilgar.pdf

Işıkkhan, V. (2005). *Türkiye’de Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Sorunları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Işıkkhan, V. (2010). *Sosyal Hizmet ve Tükenmişlik*. Ankara: Vizyon Kırtasiye-Ofset Matbaa Yayınevi

Kağıtçıbaşı, Ç. (Nisan, 1993). *Türkiye’de Değişen Aile ve Çocuğun Değeri*. İstanbul: Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu.

Karataş, K. (2007). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18(2), 7-20.

Karataş, K. (2007). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemleri ve Koruyucu Aile Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 7-19.

Karabekir, H.M. (2010). *Yetiştirme Yurtları Örneğinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Hizmet Değerlerini Mesleki Uygulamaya Aktarışı*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kartal, A. (2008). Turkish Social Work Sector After The 1990s Through The Accounts of Social Workers. Yüksek Lisans, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Kontaş, M. Y. (1998). Türkiye’de Çocuk Politikası. *Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri Kitabı*. Ankara: EGM Asayiş Daire Başkanlığı Yayını.

Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012). *Resmi Gazete*, 28497, 14 Aralık 2012.

Küt, D. (2017). *Boşanmanın Çocuk Üzerine Etkileri*. Erişim: 30.03.2017. <https://psycup.com/blogs/7>

Mckay, M. and Fanning, P. (2014). *Özgüven*. (F. G. Atay) Ankara: Arkadaş.

Murdock, N.L. (2014). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları*. Akkoyun, F. (Ed.) Ankara: Nobel.

Naguyen, L.H. (2014). A Different Perspective on Managing Child Welfare in Turbulent Times. *Social Work*, 59(1), 81-83.

Owens, L. W. (2008). The Child Welfare Profession’s Perception of Residential Care for Children. *Residential Treatment For Children & Youth*, 25(1), 17-37.

Öntaş Cankurtaran, Ö. (1998). Kurum Bakımı Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Sosyal Destek Sistemleri ve Ruh Sağlığı Durumları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özateş, Ö.S. ve Atauz, S. (2011). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesine İlişkin Değerlendirmeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 101-112.

Özgüven, İ.E. (2004). *Görüşme İlke ve Teknikleri*. Ankara: PDREM.

Palier, B. (2004). *Social Protection Reforms in Europe: Strategies for a new Social Model*. Ottawa: Canadian Policy Research Networks.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (M. Bütün, S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi.

Pisa Nedir?. (t.y.). Erişim: 07.05.2016. http://pisa.meb.gov.tr/?page_id=18

Salim, M., (2011). *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Stahl, P. M. (2014). *Velayet Değerlendirmeleri Basitten Karmaşık Konulara*. (S. Andiç ve diğ.) Ankara: Türk Psikologları Derneği Yayınları.(2012).

Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. Ankara: İmge Yayınevi.

Stuck, E.N., Small, R.W. and Ainsworth, F. (2008). Questioning the Continuum of Care: Towards a Reconceptualization of Child Welfare Services. *Residential Treatment For Children & Youth*, 17(3), 79-92.

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. (2015). T.C. Resmi Gazete, 29284, 3 Mart, 2015.

Şenocak, H. (2005). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Şimşek, D. (2013). *Ergenlik Döneminde Çocukların Evden Kaçma Nedenlerinin İncelenmesi, İstanbul İlinde Kurum Bakımında Olup, Evden Kaçma Geçmişi Olan Ergenler Üzerinden Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Tanğlay, N. (2009). *SHÇEK’te Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Motivasyon ve İş Tatmin Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Thompson, N. (2013). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. Ankara: Dipnot.

Tomanbay, İ. (2012). *Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetlerde Önce Kavram Sosyal Çalışmada Kavram Sorunu*. Ankara: SABEV

Uluğtekin, S. (1999). *1940'lı Yıllarda İstanbul' un Sokak Çocukları. Yaşam Boyu Sosyal Hizmet; Prof.Dr.Sema KUT'a Armağan*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları.

UNICEF. (Nisan, 2013). *Çocuk Refahı Belgesi*. Erişim: 02.05.2016, <http://www.sck.gov.tr/oecd/%C3%87ocuk%20Refah%C4%B1%20Belgesi.pdf>

Uslu, R. (2011). *Yararlandıkları Hizmet Modeline Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Davranış ve Duygusal Sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Yaban, H.E. ve Yükselen, A. (2007). Korunmaya Muhtaç Yedi- On Bir Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(1), 49-67.

Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 499-525.

Yazıcı, E. (2013). *Türkiye`de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler: Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yolcuoğlu, İ.G. (2009). *Çocuk Koruma Sisteminde Aileyle Çalışmanın Esasları: İstanbul Örneğinde Çocuklar ve Ailelerinin Gereksinimler, Güçlülük ve Risk Faktörleri Açısından Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK 1: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi kapsamında, Doç. Dr. Sema BUZ'un danışmanlığında, Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu Yönergesi uyarınca Senato Etik Komisyonu tarafından alınan izin ile koruma altındaki çocukların kurum bakımında iken yaşadıkları sorunlara ışık tutmak amacı ile yapılmaktadır. Görüşülen kişilerin meslek elemanlarından seçilmesi; meslek elemanlarının çocukların sorunlarını birebir bilen ve en somut şekilde yansıtabilecek kişiler olması nedeniyledir. Araştırma kapsamında görüşülen hiçbir kişiye kimlik bilgileri sorulmayacaktır. Alınan bilgiler araştırma amacı doğrultusunda kullanılacak, üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Bu araştırma gönüllülük esasına göre yapılmaktadır, katılıp katılmamak gönüllülerin elindedir. Sadece katılmak isteyen kişilere uygulanacaktır. Katıldıktan sonra istenildiği anda vazgeçilebilir, katılımcıya herhangi bir sorumluluk yüklenmez. Rahatsızlık hissedildiği takdirde katılımcı araştırmadan çekilebilir ve katılımcının rahatsızlığının giderilmesi için gereken destek sağlanacaktır. Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak, onay vermeden sormak istedikleri soruları sormak ve çalışma bittikten sonra araştırmacıya ulaşmak ve sonuçlar hakkında bilgi almak için araştırmacının iletişim bilgileri forma dahil edilmiştir. Yardımcı olduğunuz ve zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

Tarih:

Araştırmacı:

Adı, soyadı: Dilara Melek SARIALTIN

Adres: Akpınar Mah. 862.Sok. No:4/4 Dikmen, ANKARA

Tel: 05074974481

e-posta: dilramelekbicer@gmail.com

İmza:

Katılımcı:

Adı, soyadı:

Adres:

Tel.

e-posta:

İmza

EK 2: DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU

Görüşülen Kişive İlişkin Bilgiler:

1. Cinsiyetiniz?

.....

2. Yaşınız?

.....

3. Eğitim durumunuz? (Yüksekokul, Lisans, Yüksek Lisans, Doktora)

.....

4. Medeni durumunuz?

.....

5. Mesleğiniz? Mesleğinizi kaç yıldır yapmaktasınız? Koruma altındaki çocuklarla kaç yıldır fiilen çalışmaktasınız?

.....

Bilgilendirme:

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi kapsamında koruma altındaki çocukların kurum bakımında iken yaşadıkları sorunlara ışık tutmak amacı ile yapılmaktadır. Görüşülen kişilerin meslek elemanlarından seçilmesi; meslek elemanlarının çocukların sorunlarını birebir bilen ve en somut şekilde yansıtabilecek kişiler olması nedeniyledir. Araştırma kapsamında görüşülen hiçbir kişiye kimlik bilgileri sorulmayacaktır. Alınan bilgiler araştırma amacı doğrultusunda kullanılacak, üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Yardımcı olduğunuz ve zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

Görüşme Soruları:

1. Koruma altındaki çocukların aileleriyle kolaylıkla işbirliği sağlayabiliyor musunuz? Sağlayamıyorsanız hangi konularda ne gibi zorluk yaşıyorsunuz? Çocukların aileleri ile iletişim kurarken yaşadığınız güçlüklerde destek alabiliyor musunuz? Alıyorsanız kimlerden ne tür bir destek alıyorsunuz?

-İzin durumu:

.....

-Koruyucu aile/evlat edinme:

.....

-Çocuğuna karşı davranışları ve yönlendirmeleri:

.....

-Çalışma arkadaşları:

.....

-İdare:

.....

-Çocuk:

.....

-Diğer:

.....

2. Koruma altındaki çocuklara bakım veren özel hizmet alım personeli yeterli buluyor musunuz?

-Eğitim düzeyi:

.....

-Psiko-sosyal:

.....

-Bilişsel:

.....

-Verilen yönergeleri doğru bir şekilde yerine getirmede:

.....

-Çocuklarla iletişim kurmada:

.....

-Çocukları tanımda:

.....

-Kendini geliştirmede:

.....

3. Çocukların eğitimi için gerçekleştirilen çalışmaları yeterli ve verimli buluyor musunuz? Çalıştığınız süre içinde meslek elemanlarına ve çocuklarla çalışan diğer personele verilen eğitimleri yeterli buluyor musunuz? Sizce hangi konudaki eğitimlere ihtiyaç duyulmakta?

-Etüt çalışmaları:

.....

-Destek eğitim veren öğretmen sayısı ve niteliği:

.....

-Özel eğitim alan çocukların kurum içinde de desteklenmesi:

.....

-İhtiyaca uygun diğer destek ve eğitim merkezlerine yönlendirilmesi:

.....

4. Çocukların yaşadıkları ortamı fiziki olarak yeterli buluyor musunuz? (Çalışma alanı, yatak sayısı, kişisel eşyalarını koyabilecekleri bölmeler vb) Özel eğitim ihtiyacı olan çocukların diğer çocuklarla aynı ev ortamında kalmaları konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

.....

5. Gerçekleştirilen sosyal etkinlikleri çocukların psiko-sosyal gelişimlerini destekleyecek yeterlilikte buluyor musunuz? Sizce etkinlikler seçilirken çocukların rehabilitasyonuna destek olmak, dikkat edilen bir kriter midir? Diğer kriterler nelerdir?

.....

6. Ülkemizde çocuklara ilişkin çıkarılan yasa ve yönetmelikleri ve çocuk koruma politikalarını meslek elemanlarına yol gösterecek ve sorun çözecek yeterlilikte buluyor musunuz? Dünyadaki çocuk koruma sistemleri/politikaları hakkında bilginiz var mı? Çocuk koruma sisteminde 5395 sayılı yasa kapsamında verilen tedbirlerin (Danışmanlık, eğitim, sağlık vb) tanımına uygun bir şekilde uygulandığını düşünüyor musunuz?

.....

7. Koruyucu aile, sosyal ekonomik destek gibi aile odaklı hizmet modelleri sizce amacına ulaşıyor mu? Hangi hizmet modellerinin geliştirilmesi gerekir? Kuruluşunuzdaki çocuklar diğer kuruluşlarda yaşayan kardeşleriyle yeterince görüşebiliyor mu? Kurum bakımında kalan çocukların farklı bir kuruma nakledilmesi sırasında dikkat edilmesi gerekenler nelerdir? Sizce koruma altındaki çocukların nakillerine yeterince hassasiyet gösteriliyor mu? Çocuklara gerekli bilgilendirme zamanında yapılıyor mu?

.....

.....

.....

8. Koruma altındaki çocukların kaldığı kuruluşların kapasitesi konusunda yaşanan sorunlara örnek verebilir misiniz? İyi bir hizmet verilebilmesi için bir birimde kalan çocuk sayısı ve çocuk sayısına uygun bakım elemanı sayısı ortalama kaç olmalıdır? Çalıştığınız veya işbirliği içinde bulunduğunuz kuruluşlar bu anlamda yeterli mi?

.....

.....

.....

9. Tükenmişlik hissediyor musunuz? Tükenmişlik hissetmenize neden olan etmenleri sıralayabilir misiniz? Çocuklara ilişkin yürütülen sistemden sorumlu olsaydınız ne gibi değişiklikler yapardınız? (İdari, mali, eğitim, kapasite vb) Çocukla çalışmak dışında bir seçeneğiniz olsa kullanır mıydınız? Çalıştığınız yerden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılanıyor mu?

.....

.....

.....

10. Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

.....

EK 3: ORJİNALLİK RAPORU

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: .../.../.....
Tez Başlığı / Konusu: Kurum Bakımındaki Çocuklara İlişkin Sistemin Sosyal Refah Çalışanları Gözüyle Değerlendirilmesi Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 97 sayfalık kısmına ilişkin, 12/04/2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 27 'dir. Uygulanan filtrelemeler: 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç/dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. Tarih ve imza Adı Soyadı: Dilara Melek SARIALTIN Öğrenci No: N13223106 Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Programı: Tezli Yüksek Lisans Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.
<u>DANIŞMAN ONAYI</u> UYGUNDUR. Doç. Dr. Sema BUZ

EK 4: ETİK KURUL RAPORU

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

24 Nisan 2017

Sayı : 35853172/ 431-1539

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Fakülteniz Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi **Doç. Dr. Sema BUZ** sorumluluğunda yüksek lisans programı öğrencisi **Dilara Melek SARIALTIN** tarafından yürütülen **“Kurum Bakımındaki Çocuklara İlişkin Sistemin Sosyal Refah Çalışanları Gözüyle Değerlendirilmesi”** başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **11 Nisan 2017** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Görevi	Görevi	Paraf
Rektör	14.4.2017	St
Rektör Yard.	18.4.2017	St
Gen. Sek. Yrd.	18.4.2017	St
Gen. Sek.	18.4.2017	St

Dr. N. Çağlar KEYVAN
Yazı İşleri Müdürü

